

OSREDNJA KNJIŽNICA CELJE

Filip Zule

**VLOGA SPLOŠNE KNJIŽNICE PRI SPODBUJANJU IN
PROMOCIJI BRALNE PISMENOSTI: PRIMER OSREDNJE
KNJIŽNICE CELJE**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Celje, 2025

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Ime in PRIIMEK: Filip ZULE

Naslov pisne naloge: Vloga splošne knjižnice pri spodbujanju in promociji bralne pismenosti:
primer Osrednje knjižnice Celje

Kraj: Celje

Leto: 2025

Št. strani: 46

Št. slik: 18

Št. preglednic: 0

Št. prilog: 1

Št. strani prilog: 6

Št. referenc: 22

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Osrednja knjižnica Celje
Mentor v času strokovnega usposabljanja: dr. Andreja Videc, Osrednja knjižnica Celje

UDK: 027.022(497.4Celje):028(043)

Ključne besede: bralna pismenost, bralne navade, bralna kultura, splošne knjižnice, Osrednja knjižnica Celje

Izvleček:

V raziskavi smo preučili bralno pismenosti in bralne navade uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Cilj naloge je bil analizirati dejavnosti, povezane s spodbujanjem bralne pismenosti v knjižnici v preteklosti in sedanjosti, ter z analizo rezultatov ankete preučiti dobre prakse za nadaljnji razvoj teh dejavnosti. Raziskava je temeljila na kvantitativnem raziskovalnem pristopu. Podatke smo zbirali s pomočjo anketnega vprašalnika, pri čemer smo uporabili priložnostni vzorec, anketa pa je bila izvedena v spletnem okolju, na katerega je odgovorilo 384 uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pridobili smo podatke o stopnji in razumevanju bralne pismenosti, bralnih navadah ter potrebah, ki bi jih bilo smiselno vključiti v nadaljnje dejavnosti knjižnice. V nalogi smo analizirali tudi pretekle in sedanje dejavnosti knjižnice. Rezultati raziskave so pokazali, da imajo uporabniki Osrednje knjižnice Celje visoko stopnjo pismenosti, ter da dejavnosti, ki jih knjižnica organizira za vse ciljne skupine uporabnikov, pomembno pripomorejo k spodbujanju bralne kulture. Analiza raziskave vseeno tudi kaže, da še vedno obstaja določen del uporabnikov, ki nima dobre bralne pismenosti oziroma bralnih navad, zato lahko knjižnica razmisli o dodatnih strategijah za izboljšanje dejavnosti, ki bi k temu pripomoglo. Ker je bila raziskava izvedena le med uporabniki Osrednje knjižnice Celje, rezultatov ni mogoče posplošiti na širšo populacijo. Kljub temu pa pričujoča raziskava pomembno prispeva k boljšemu razumevanju vloge splošnih knjižnic pri spodbujanju bralne pismenosti.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
2 BRALNA PISMENOST	2
3 DEJAVNOSTI OSREDNJE KNJIŽNICE CELJE GLEDE BRALNE PISMENOSTI	5
3.1 PREGLED DEJAVNOSTI V PRETEKLOSTI.....	6
3.2 OTROŠKI ODDELEK	8
3.3 PROJEKT PRIPOROČAMO!	9
3.4 BRALNO-POGOVORNE URICE	10
3.5 BRALNA ZNAČKA Z BRANJEM DO ZVEZD	11
3.6 BRALNI KLUB.....	12
3.7 KNJIŽNICA NA OBISKU	13
3.8 KRAJEVNE KNJIŽNICE	13
4 REZULTATI	14
4.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	14
4.2 METODOLOGIJA	15
4.3 REZULTATI RAZISKAVE.....	15
5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKOM.....	23
6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	33
PRILOGE	I

KAZALO SLIK

Slika 1: Zgibanka poletne bralne aktivnosti Moja izbira je branje.....	9
Slika 2: Seznam bralne značke Z branjem do zvezd 2025	12
Slika 3: Pogostost obiska v Osrednji knjižnici Celje.....	16
Slika 4: Ocena bralne pismenosti	17
Slika 5: Pogostost branja knjig	18
Slika 6: Vrsta gradiva, ki ga berejo uporabniki	19
Slika 7: Način izbire gradiva med uporabniki	20
Slika 8: Spodbude k pogostejšemu branju.....	20
Slika 9: Število tiskanih knjig na domačih policah	21
Slika 10: Interes za nove knjižnične dejavnosti.....	22
Slika 11: Predlogi za izboljšave v Osrednji knjižnici Celje	23

Slika 12: Primerjava bralne pismenosti in pogostosti obiskov knjižnice	24
Slika 13: Primerjava bralne pismenosti in obiska prireditev v Osrednji knjižnici Celje.....	25
Slika 14: Primerjava bralne pismenosti in sodelovanja v bralni znački	26
Slika 15: Primerjava pogostosti branja v starostnih obdobjih	29
Slika 16: Primerjava prebranih knjig po starostnih obdobjih	30
Slika 17: Izbira bralnih nosilcev v različnih starostnih obdobjih	30
Slika 18: Jeziki branja po starostnih obdobjih.....	31

Iskreno se zahvaljujem mentorici, dr. Andreji Videc, za strokovno vodstvo in dragocene nasvete, ki so mi omogočili uspešen razvoj naloge. Zahvala gre tudi vodji izposoje dr. Alenki Hren Medved, Lei Očko ter direktorici Osrednje knjižnice Celje, Polonci Bajc Napret za njihovo podporo in spodbudo, predvsem pa zaupanje.

Posebno zahvalo namenjam tudi sodelavkam in sodelavcem v Osrednji knjižnici Celje za njihovo strokovno pomoč in podano motivacijo, predvsem pa za svetovanje, vzpodbude ter pripravljenost, da delijo svoje izkušnje, kar mi je omogočilo uspešno izvedbo naloge.

1 UVOD

Strateški načrt Osrednje knjižnice Celje 2021 – 2025 (Osrednja knjižnica Celje, 2020, str. 4) kot enega izmed ciljev navaja tudi spodbujanje branja med vsemi generacijami in ciljnimi skupinami knjižnice.

Predhodnica Osrednje knjižnice Celje, narodna čitalnica, je bila ustanovljena leta 1862. Po koncu druge svetovne vojne, leta 1945, je bila knjižnica reorganizirana in pridobila status mestne knjižnice, leto kasneje je bila ustanovljena študijska čitalnica. V naslednjih desetletjih se je knjižnica razvijala, saj so se začeli izvajati različni kulturni in izobraževalni programi, ki so imeli cilj dvig bralne pismenosti in širši dostop do knjižničnih virov. Leta 1976 je bil ustanovljen Domoznanski oddelek, leta 1990 je knjižnica uradno spremenila ime v Osrednjo knjižnico Celje, v tem desetletju pa je začela ponujati dostop do sodobnih informacijskih tehnologij. Spomladi leta 1994 je začela delovati Univerza za III. življenjsko obdobje, ki jo je vodila Božena Orožen in danes šteje približno 740 slušateljev, ki obiskujejo več kot 35 krožkov. Leta 2010 so bili vsi oddelki Osrednje knjižnice Celje združeni na lokaciji na Muzejskem trgu, zaradi svoje lege pa je bila knjižnica v zgodovini večkrat poplavljen. Poleg glavne enote v Celju ima knjižnica krajevne enote v Vojniku, Štorah, Dobrni ter v Šmartnem v Rožni dolini. (Osrednja knjižnica Celje, b. d.)

Namen naloge je raziskati stanje bralne pismenosti in bralnih navad med uporabniki Osrednje knjižnice Celje, pregledati pretekle ter analizirati obstoječe programe in dejavnosti, ki jih knjižnica izvaja za spodbujanje bralne pismenosti med svojimi uporabniki. Raziskava temelji na anketnem vprašalniku, ki je bil izveden med uporabniki knjižnice, ter na analizi preteklih in sedanjih dejavnosti. Z raziskavo želimo pridobiti vpogled v to, kako uporabniki Osrednje knjižnice Celje dojemajo branje, kakšne so njihove bralne navade ter katere knjižnične aktivnosti so po njihovem mnenju najbolj učinkovite pri spodbujanju bralne pismenosti. Eden izmed glavnih ciljev raziskave je, da knjižnica na podlagi analize trenutnih dejavnosti prepozna morebitne pomanjkljivosti in identificira dobre prakse.

Želeli bi, da bodo rezultati raziskave osnova za oblikovanje ukrepov na področju bralne pismenosti v novem strateškem načrtu Osrednje knjižnice Celje. Z raziskavo želimo pridobiti podatke, ki bodo pomagali k oblikovanju nekaterih delovnih skupin, katerih naloga bo razvoj novih bibliopedagoških dejavnosti ter posodobitev obstoječih, kjer bo to potrebno. Na podlagi

ugotovitev bomo lahko prepoznali področja, kjer so potrebne izboljšave ali prilagoditve trenutnih programov in dejavnosti, s posebnim poudarkom na ranljivih uporabnikih, mladih in mladostnikih. S tem bomo še učinkoviteje spodbujali bralno pismenost in prilagodili knjižnične storitve potrebam različnih ciljnih skupin in zagotovili enak dostop do kakovostnih virov ter spodbudili vključevanje vseh uporabnikov k pogostejšemu branju.

Tema naloge se nanaša na bralno pismenost in bralne navade v Osrednji knjižnici Celje, pri čemer smo raziskali vpliv knjižničnih programov in dejavnosti na razvijanje bralne pismenosti med uporabniki različnih starostnih skupin. Raziskovalni problem se osredotoča na ugotavljanje, kako različne dejavnosti knjižnice vplivajo na stopnjo bralne pismenosti, katere aktivnosti uporabnikom najbolj koristijo in kako se njihove bralne navade spreminjajo glede na starost in vrsto vsebine.

V raziskavi o bralni pismenosti in bralnih navadah uporabnikov Osrednje knjižnice Celje smo uporabili kvantitativno metodo zbiranja podatkov z anonimnim anketnim vprašalnikom, ki je bil za reševanje dostopen v spletni obliki preko portala 1ka med 21. januarjem in 5. februarjem 2025, za starejše uporabnike pa smo pripravili tudi nekaj tiskanih izvodov. Povezavo do vprašalnika smo posredovali po elektronski pošti, v knjižnici pa smo na mestih z večjim obiskom namestili QR kode za lažji dostop. Vprašalnik je obsegal 25 vprašanj z dvema podvprašanjema, ki so bila razdeljena v tri vsebinske sklope: razumevanje bralne pismenosti, bralne navade in dejavnosti knjižnice. Na koncu smo vključili še tri demografska vprašanja za boljše razumevanje vzorca. Reševanje ankete je v celoti zaključilo 384 oseb.

2 BRALNA PISMENOST

V Nacionalni strategiji za razvoj bralne pismenosti 2019–2030 (2023, str. 10) je zapisano, da je bralna pismenost »stalno razvijajoča se zmožnost posameznika in posameznice za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, (kritično) razumevanje prebranega in bralno kulturo (pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje). Zato je temelj vseh drugih pismenosti in je ključna za razvijanje posameznikovih in posamezničnih sposobnosti ter njuno uspešno sodelovanje v družbi«.

Iz navedenega lahko sklepamo, da bralna pismenost predstavlja temeljno kompetenco, ki je bistvena za uspešno soočanje z družbenimi izzivi. Kot ključna življenjska veščina omogoča posameznikom učinkovito učno in poklicno udejstvovanje ter služi kot osnova za razvoj drugih vrst pismenosti in vseživljenjsko učenje. Raziskave, vključno z dolgoročnimi študijami potrjujejo, da posamezniki z visoko stopnjo bralne pismenosti izkazujejo boljšo samopodobo, boljše zdravstveno stanje ter visoko kakovost življenja. Poleg tega bralna pismenost pozitivno vpliva na osebne želje, družinsko dinamiko ter omogoča aktivnejšo družbeno in kulturno vključenost (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti 2019–2030, 2023, str. 5).

Pečjak (2010, str. 15) opredeljuje učinkovitega bralca kot posameznika, ki obvlada štiri ključne vidike bralne pismenosti: natančno branje besed, razumevanje in tvorjenje učinkovitih sporočil, oblikovanje pomena ter angažiranost pri delu z besedili. Poudarja, da se razvoj bralne pismenosti razlikuje glede na različne dejavnike, kot so starost, spol, izobrazba in drugi socialni pogoji, ki vplivajo na posameznikovo sposobnost obvladovanja bralnih veščin. Pismenost ni torej le pridobljena veščina, temveč je pri vsakem posamezniku odvisna tudi od kulturnih, socialnih in zgodovinsko-geografskih okoliščin, kar pomeni, da se posameznikov razvoj vsake pismenosti spreminja glede na družbene in zgodovinske razmere. Veliko vlogo pri razvoju bralne pismenosti imajo izobraževalne institucije, torej šole ter šolske in splošne knjižnice. Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, 2001, 16. člen) določa, da »splošne knjižnice v okviru javne službe ... organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture.«

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028 (2019, str. 32–42) navajajo, da morajo knjižnice za vse vrste uporabnikov zagotavljati dostopnost knjižničnega gradiva, prostorov in opreme, ki so ključni za spodbujanje bralne pismenosti. Knjižnice morajo izvajati aktivnosti, ki podpirajo razvoj bralnih veščin za vsa starostna obdobja svojih uporabnikov, kot so pomoč pri izboru gradiva, priprava priporočilnih seznamov ter organizacija bralnih skupin, ki omogočajo izmenjavo mnenj in razpravo o prebranem. S promocijskimi in motivacijskimi dogodki, kot so: predstavitve avtorjev, bralne značke in druge aktivnosti pa se dodatno spodbuja razvoj bralnih interesov.

V zadnjem obdobju, od slovenskega častnega gostovanja na Frankfurtskem knjižnem sejmu leta 2023, pa se med vsemi bralci poudarja pomembnost globokega branja. Schüller-Zwierlein idr. (2024, str. 76–77) ugotavljajo, da branje na višji ravni predstavlja ključno orodje za razvoj

analitičnega in kritičnega mišljenja. S tovrstnim branjem posameznik krepi miselne procese in potrpežljivost, pogloblja pojmovno razumevanje, razvija empatijo ter pridobiva sposobnost večperspektivnega pristopa k reševanju problemov. Te veščine so nujne za oblikovanje ozaveščenih in aktivnih državljanov v sodobnih demokratičnih družbah. Avtorji zato poudarjajo nujnost prepoznavanja trajne vrednosti branja na višji ravni, še posebej v digitalni dobi, kjer je sposobnost poglobljenega razmišljanja vse bolj nepogrešljiva. Zato »pozivajo k poučevanju in spodbujanju branja z merjenjem bralnih spretnosti in raziskavami branja, da bi prepoznali pomen branja na višji ravni kot sposobnosti, ki pomembno oblikuje življenje posameznika in družbe.« (Schüller-Zwierlein idr., 2024, str. 7)

Vilar (2017, str. 27) pravi, da »vloga splošne knjižnice torej ni samo v zagotavljanju dostopnosti gradiva, temveč tudi v omogočanju, spoznavanju in razvijanju bralne kulture. Njena vloga ni omejena na zagotavljanje uporabe preverjenih vsebin in skrb za kakovost, temveč tudi v eksperimentiranju z novostmi, torej v povezovanju novih bralcev z novimi knjigami (neuporabniki, novi avtorji, žanri). Lahko bi rekli, da naj knjižnica išče bralca za knjigo in knjigo za bralca.«

Novljan (2011, str. 182) dodaja, da je »knjižnica z dostopnostjo bralnih virov, z ugodnostmi za njihovo rabo, kot so: prostor, informacijska-komunikacijska tehnologija, čas za branje in pomoč pri izbiri in uporabi virov postala splošno prepoznaven dejavnik razvijanja bralne pismenosti. Če je bila v začetkih svojega razvoja namenjena ljudem, ki so znali ali smeli brati, je postala že v porajanju demokratične družbe tudi priznan dejavnik razvijanja pismenosti, ki se mora aktivno vključevati v širjenje in razvijanje bralne sposobnosti.« Novljan (2008, str. 115) tudi piše, da je za učinkovito delovanje knjižnice ključno zavedanje, da vsako strokovno in operativno opravilo prispeva k oblikovanju bralne kulture – od pridobivanja, katalogizacije in sistemske ureditve knjižničnega gradiva do njegove promocije in dostopnosti uporabnikom. Vsi zaposleni so integralni del procesa spodbujanja bralne pismenosti, pri čemer njihova strokovnost in odgovorno ravnanje prispevata k doseganju skupnih ciljev. Njihov prispevek je odvisen tako od osebnih kompetenc kot tudi od razumevanja poslanstva in ciljev knjižnice ter od stopnje vključevanja posameznika v skupno prizadevanje za izboljšanje bralne kulture.

Kot je razvidno iz različnih strokovnih in znanstvenih člankov, prispevkov, predvsem pa raziskav, splošne knjižnice vse bolj postajajo prostor namenjen branju, srečevanju, druženju ter dostopu do različnih informacij, kar pripomore h krepitvi sodobne informacijske družbe.

Splošne knjižnice imajo tako po podatkih 65 % prireditev, ki se nanašajo na dvig bralne kulture in pismenosti, torej organizirajo dogodke, ki promovirajo slovenske avtorje in izvirno leposlovje (Gujtman, 2014, str. 59).

Raziskava Pew Research Centra (2013) ugotavlja, da so splošne knjižnice cenjene zaradi svoje ključne vloge pri zagotavljanju dostopa do gradiv, spodbujanju bralne pismenosti ter izboljšanju kakovosti življenja. Kot kažejo rezultati raziskave knjižnice ne omogočajo le dostopa do knjig in drugih medijev, temveč nudijo varen in miren prostor za učenje, kjer posamezniki iščejo informacije ter razvijajo svoje znanje, hkrati pa omogočajo dostop do digitalnih virov, ki postajajo vse bolj ključni v sodobnem svetu. Te dejavnosti so še posebej pomembne za ranljive skupine, kot so priseljenci in odrasli z omejenim dostopom do formalnega izobraževanja, saj knjižnice nudijo podporo pri učenju in vključevanju v družbo, kar pripomore k socialni in kulturni integraciji posameznikov ter povečuje njihove možnosti za uspešno vključitev v lokalno skupnost. Poleg spodbujanja bralne pismenosti skozi zagotavljanje knjižnega gradiva imajo splošne knjižnice tudi pomembno vlogo pri vključevanju priseljskih skupnosti ter omogočanju prostega dostopa do znanja. Kong (2011) navaja, da so programi pismenosti, ki jih izvajajo splošne knjižnice, osredotočeni na potrebe otrok, mladostnikov in odraslih ter podpirajo socialno, kulturno in ekonomsko vključevanje hitro rastočih etničnih skupnosti, saj odraslim z nižjimi ravni pismenosti omogočajo izboljšanje jezikovnih in digitalnih veščin, hkrati pa krepijo občutek pripadnosti in olajšajo dostop do izobraževalnih virov.

3 DEJAVNOSTI OSREDNJE KNJIŽNICE CELJE GLEDE BRALNE PISMENOSTI

V pričujočem poglavju je predstavljen zaokrožen pregled aktivnosti Osrednje knjižnice Celje, ki se je nanašal na bralno pismenost in promocijo branja v preteklosti, čemur sledi predstavitev glavnih aktivnosti danes.

Knjižnica poleg aktivnosti, predstavljenih v tem poglavju, sodeluje z lokalnimi fakultetami, drugimi zavodi, ki so pomembni za socialno vključenost, promovira elektronske vire in knjige, leta 2024 pa je skupaj z Zavodom Celeia Celje v mestnem gozdu vzpostavila priročno knjižnico v drevesni hiški, poimenovano Knjižni brlog. Tam lahko mimoidoči pohodniki in sprehajalci listajo po leposlovnih in strokovnih knjigah s področja naravoslovja.

3.1 PREGLED DEJAVNOSTI V PRETEKLOSTI

Zgodovina današnje Osrednje knjižnice Celje je izjemno bogata in zanimiva, saj njene korenine segajo v čas Narodne čitalnice v Celju, ki je bila ustanovljena leta 1862. Podrobno zgodovino takratne celjske čitalnice, iz katere se je razvila današnja Osrednja knjižnica Celje, popisuje Branko Goropevšek v monografiji *Narodna čitalnica v Celju 1862–1927*.

Po letu 1945 je knjižnica večkrat spremenila svoje ime in lokacijo, kar odraža njen razvoj in prilagajanje družbenim ter prostorskim razmeram. Podatkov o dogodkih, ki bi spodbujali bralno pismenost in promocijo knjig iz tega obdobja, je v virih razmeroma malo. Kljub temu Goropevšek (1996, str. 54) navaja, da je leta 1949 takratna Mestna ljudska knjižnica prejela republiško priznanje za uspešno delovanje pri širjenju bralne kulture v okviru Tedna napredne knjige, kar priča o njenem pomembnem poslanstvu na področju promocije branja. Prav tako so v petdesetih letih 20. stoletja v prostorih knjižnice začeli prirejati književne večere, namenjene spominu književnikom. Ti dogodki so vključevali tudi glasbene spremljevalne programe, pri čemer so knjižničarji pogosto povabili tamburaške skupine, Sancinov godalni orkester ali vaški kvintet. Goropevšek (1996, str. 54) zaključuje, da je »Mestna ljudska knjižnica v tistem obdobju v slovenskem prostoru postala zelo cenjena, saj je leta 1952 knjižnica prejela priznanje Ljudske prosvete za zasluge pri širitvi bralne kulture kot eno najlepših in tudi sorazmerno najbolj obiskanih knjižnic v naši republiki«.

Germadnik (1996, str. 19–21) navaja, da si je kasneje vsak oddelek delo zastavil tako, da je poleg osnovnega knjižničarskega dela moral oblikovati tudi promocijski program. Študijski oddelek je svojo avlo začel uporabljati za različne enomesečne razstave, domoznanski oddelek je letno priredil od pet do osem razstav, otroški oddelek pa je prirejal različne dogodke. V knjižnico so takrat na dogodke vabili različne pisatelje, pesnike in politike ter na ogled postavili več avtorskih razstav knjižnice in gostujočih razstav drugih knjižnic ter drugih kulturnih organizacij v Celju in okolici. Kljub temu, dodaja, so izkušnje pokazale, da je bolje prirejati manj dogodkov, ki pa morajo biti zato kakovostni, dobro opredeljeni glede na ciljno publiko in dosledno medijsko pripravljeni. Pri izposoji literature starejšim je knjižnica takrat sodelovala tudi z regijskim Društvom za multiplo sklerozo in Domom za starejše občane v Celju.

Kot še navaja, je takrat najbolj pester program promoviranja bralne pismenosti imel otroški oddelek. I. Kreča (osebna komunikacija, 10. januar 2025), vodja otroškega oddelka, pripoveduje, da so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja kljub omejenim prostorskim zmožnostim knjižničarke na otroškem oddelku knjižnice vsak mesec pripravljale knjižno uganko, poleg tega so redno organizirale pravljичne ure za najmlajše obiskovalce, pri čemer so s pripovedovanjem zgodb in interaktivnimi dejavnostmi razvijale zgodnjo pismenost ter spodbujale pozitiven odnos do knjig in branja. Pomemben vidik njihovega dela je bilo tudi sodelovanje z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami, saj so v knjižnici gostile skupine otrok iz vrtcev in osnovnih šol iz Celja in bližnje okolice, s čimer so knjižnico kot ustanovo približale mlajšim generacijam. Knjižničarke so takrat obiskovale tudi otroke na pediatričnem oddelku Splošne bolnišnice Celje. Kreča dodaja, da je eden izmed prepoznavnih simbolov otroške knjižnice v tistem obdobju postala maskota otroške knjižnice – pes s knjigo, poimenovan Miško Knjižko. Idejno podobo maskote je skicirala bibliotekarka¹ Gabrijela Aškerc, nato jo je leta 2014 likovno upodobila in posodobila ilustratorka Lila Prap. Miško Knjižko je postal osrednji lik številnih knjižnih dejavnosti in promocijskih gradiv, s čimer še danes pripomore k večji prepoznavnosti otroškega oddelka.

P. Bajc Napret (osebna komunikacija, 3. marec 2025) pravi, da so bili knjižničarji pri promociji bralne pismenosti prostorsko omejeni, saj je knjižnica več desetletij delovala na treh lokacijah – študijski oddelek in uprava knjižnice sta bila na Muzejskem trgu, otroški oddelek ter oddelek za odrasle in mladino pa vsak na svojem naslovu na Gledališkem trgu. Kljub manjši prostorski zmogljivosti so na študijskem oddelku v Levstikovi sobi organizirali literarne prireditve poimenovane Besednice, in Domoznanike – pogovore z gosti o raznih domoznanskih temah, ter različne fotografske razstave. Med odmevnejšimi dogodki velja izpostaviti fotografsko razstavo Roberta Hutinskega z naslovom *Misliti podobe*, ter pogovor z ljubiteljskim zgodovinarjem in publicistom Aleksandrom Videčnikom julija 2008, ki se ga je udeležil tudi Bruno Hartman. Na oddelku za odrasle in mladino so za dvig bralne pismenosti skrbeli tako, da so knjige izpostavljali na mizah in vrtljivih stojalih, da so lahko uporabniki knjižnice brskali po novih (in starih) knjigah, občasno pa so knjižničarji pripravili tudi sezname novosti in druge knjižne predloge.

¹ V besedilu bomo bibliotekar uporabljali kot strokovni naziv, knjižničar pa kot splošni izraz za zaposlene v knjižnicah.

Bajc Napret nadaljuje, da so knjižničarji s preselitvijo v nove prostore januarja 2010, ko so se vsi oddelki in uprava Osrednje knjižnice Celje združili pod eno streho na Muzejskem trgu, pridobili več prostora za organizacijo prireditev in drugih dejavnosti, namenjenih spodbujanju bralne pismenosti med obiskovalci. Na oddelkih leposlovja in strokovne literature so nadaljevali s prakso izpostavljanja knjig na stojalih in priročnih mizah, da so lahko uporabniki brskali med naslovi in si izbirali zanimivo čtivo. Knjižnica je v naslednjih letih uvedla domoznanske večere, filmska predavanja na oddelku Glasba-film in gledališke večere z igralkami in igralci. Še danes so med bralci priljubljeni literarni večeri, na katerih gostujejo različni pisatelji, pesniki in založniki. Knjižnica je v preteklem obdobju uvedla tudi *Četrte večere malo drugače*, ki so bili namenjeni poljudnoznanstvenim vsebinam in predavanjem. Pomemben vidik promocije bralne kulture je bilo tudi tedensko gostovanje knjižničarjev na Radiu Celje, kjer so poslušalcem predstavljali knjižne novosti ter priporočila za kakovostno branje. Vse dogodke so promovirali s plakati in z letaki ter z osebnimi povabili, ki so se jim v zadnjem obdobju pridružili še objave na spletni strani knjižnice ter elektronska pošta oziroma tedenski novičniki.

Osrednji knjižnici Celje je leta 2017, ob 70. letnici njenega delovanja, je Mestna občina Celje za uspešno delovanje na področju knjižničarstva, spodbujanja bralne kulture in medgeneracijskega povezovanja, podelila najvišje občinsko priznanje, zlati celjski grb (Mestna občina Celje, 2017).

3.2 OTROŠKI ODDELEK

Otroški oddelek še danes nadaljuje dobro prakso knjižničnih ugank, ki so jo ločili na uganke za predšolske otroke in šolarje prve triade ter knjižno uganko za otroke druge in tretje triade osnovne šole. Otroci rešitve najdejo v za to posebej nastavljenih knjigah, knjižničarke pa vsak mesec izmed oddanih kuponov izžrebajo nekaj otrok, ki jih nagradijo s praktičnimi nagradami. Po podatkih iz Letnega poročila za leto 2024 (Osrednja knjižnica Celje, 2025, str. 23) je v knjižničnih ugankah sodelovalo 1.524 otrok. Knjižničarke skozi vse leto organizirajo in izvajajo obiske celjskih in lokalnih vrtcev in osnovnih šol, izvajajo projekt Rastem s knjigo, za otroke in starše prirejajo različna srečanja s pisatelji in pesniki, redno se izvaja terapijski program branja s kužki. Zelo dobro so obiskane pravljíčne ure za otroke, ki jih izvajata bibliotekarki Mojca Lesjak in Katja Dolničar. Pravljíčne ure izvajajo tudi na oddelkih bolnišnične šole, na obiskih v vrtcih pa se jim pridruži maskota Miško Knjižko. V času

Slika 1: Zgibanka poletne bralne aktivnosti Moja izbira je branje

Projekt je bil zasnovan v letu 2003 kot prvi območni projekt promocije branja. V letu 2003 se je Osrednja knjižnica Celje v okviru izvajanja posebnih nalog osrednje območne knjižnice skupaj s knjižnicami na območju dogovorila, da vsaka knjižnica na območju (12)² po dogovorjenem vrstnem redu pripravi priporočilo za en kakovosten naslov leposlovnega dela. Koordinatorica v Osrednji knjižnici Celje (Martina Rozman Salobir, Andreja Videc in Lea Očko) je mesečno pripravljala letak in plakat, ki je vseboval tudi kratek odlomek iz dela in osnovne bibliografske podatke mesečnega priporočila. Pripravljena je bila posebna spletna

9

stran projekta Priporočamo.si in natisnjena osnova letakov in plakatov. Povezava do spletne strani je bila deljena na vseh spletnih straneh splošnih knjižnic na celjskem območju, mape z letaki in plakate pa so vse knjižnice na območju uporabljale za promocijo kakovostnih leposlovnih del. Ko je spletna stran Priporočamo zastarela, je bila njena vsebina predstavljena na spletno stran Osrednje knjižnice Celje. Z leti je zanimanje za sodelovanje knjižnic pri projektu promocije nekoliko zamrlo, predvsem zaradi vzpona novih priporočilnih spletnih strani, predvsem portala Dobreknjige.si, zato so bile letu 2021 aktivnosti v soglasju s knjižnicami na območju zaključene.

3.4 BRALNO-POGOVORNE URICE

Od leta 2012 enkrat mesečno kot ena izmed dejavnosti dviga bralne pismenosti v Osrednji knjižnici Celje potekajo bralno-pogovorne urice, ki so se začele v okviru projekta za krepitev socialne vloge knjižnice med ranljivimi skupinami uporabnikov. Pobudo za nov biblioterapevtski program je takrat podala bibliotekarka Polonca Bajc Napret z namenom povečanja socialne vključenosti ranljivih skupin in okrepitve sodelovanj z organizacijami, ki se ukvarjajo s podobnimi težavami. Danes bralno-pogovorne urice vodi bibliotekar Silvester Pur, ki je bil v program vključen od začetka. Vsak mesec knjižničar izbere knjigo, ki jo predstavi udeležencem bralno-pogovornih uric, nato pa prebira vnaprej izbrane odlomke, poglavja ali ključne misli iz knjige. Med branjem prisotni udeleženci spoznavajo glavne junake, dogodke in zaplete, vmes pa knjižničar predstavi ozadje kakšnega dogodka ali problema, ki je predstavljen v knjigi. Med branjem odlomkov poteka obsežen pogovor prisotnih s knjižničarjem, v katerem se udeleženci aktivno vključujejo, izmenjujejo mnenja in refleksije ter primerjajo prebrano vsebino z lastnimi izkušnjami, čustvi in doživetji. Bralno-pogovorne urice danes potekajo enkrat mesečno v Osrednji knjižnici Celje ter v Dnevnem centru ŠENT, Domu Lipa Štore, Domu ob Savinji, Društvu DREN in v Društvu za kakovostno starost Zimzelen Žalec (Pur, 2023).

Raziskava, ki jo je med uporabniki bralno-pogovornih uric izvedel Pur (2025) kaže na to, da so bralno-pogovorne urice dobro obiskane, udeleženci pa so izrazili visoko zadovoljstvo, saj so izpostavili dober izbor literature, strokovnost knjižničarjev in terapevtski učinek programa, hkrati pa so izpostavili, da bi lahko bilo še več podobnih srečanj. Pur v članku dodaja, da se je konec leta 2024 dejavnost biblioterapevtskega programa razširila na sedmo skupino uporabnikov – Center za varstvo in delo Golovec.

3.5 BRALNA ZNAČKA Z BRANJEM DO ZVEZD

Idejna vodja bralne značke za odrasle *Z branjem do zvezd* je Polonca Bajc Napret, ki je projekt zasnovala in prvič izvedla leta 2012. Čeprav so številne splošne knjižnice v okolici Celja že imele bralne značke za odrasle, se tega v Osrednji knjižnici Celje do takrat še ni nihče lotil. Pri vzpostavitvi programa sta ji pomagala Marijan Pušavec in Tejka Jager. V prvi sezoni je sodelovalo približno 20 bralk in bralcev, saj so bili uporabniki knjižnice sprva do bralne značke zadržani. Sčasoma se je zanimanje povečalo, bralna značka pa je postala dobro sprejeta med uporabniki knjižnice. Ime *Z branjem do zvezd* je predlagal Janko Germadnik. Zvezde, ki so prepoznaven simbol Celja, predstavljajo moč in pogum ter simbolizirajo nekaj dobrega – sporočilo bralne značke pa je, da nas branje vodi k nečemu dobrem. Bralci morajo s seznama izbrati ter prebrati pet knjig, nato pa izpolnjen kupon oddati v knjižnici. Kot si je zamislila Bajc Napret, bralna sezona poteka od Prešerna do Prešerna – vsako leto se bralna značka začne s knjižnično čajanko na slovenski kulturni praznik, 8. februarja in zaključi 3. decembra, na Ta veseli dan kulture, z literarnim dogodkom ter slovesno podelitvijo priznanj in drobnih pozornosti. Od začetka projekta so knjižničarji predlagali približno 600 naslovov del slovenskih in tujih avtorjev, v vseh letih pa je v bralni znački sodelovalo okoli 1.000 uporabnikov knjižnice. Največ bralk in bralcev je sodelovalo v letu 2023 – kar 107 (P. Bajc Napret, osebna komunikacija, 3. marec 2025).

Zule, F., Vloga splošne knjižnice pri spodbujanju in promociji bralne pismenosti: primer Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Spoštovani bralci!

Vabimo vas, da se nam pridružite pri štirinajsti bralni znački za odrasle v Osrednji knjižnici Celje.

Tudi letos smo za vas pripravili pester izbor kakovostnega branja, s katerim vas želimo popeljati skozi štirinajsto leto bralnega popotovanja.

Prepričani smo, da boste zlahka izbrali pet knjig, ki jih boste z veseljem prebrali.

Izpolnjen kartonček nato oddajte v prosojno skrinjico na oddelku leposlovja v pritličju knjižnice ali pa nam ga pošljite po elektronski pošti.

Prijazno vas vabimo k sodelovanju in vam želimo obilo užitkov ob branju.

Abulhawa, Susan
Antić Gaber, Milica
Battocletti, Cristina
Benway, Robin
Blažević, Magdalena
Cerar, Irena
Churches, Ralph
Cater, Dylan
Dekleva, Milan
Drev, Miriam
Driessen, Martin Michaele
Ginzburg, Natalia
Gomboc, Mateja
Gretchen, Rubin
Hemon, Aleksandar
Keegan, Claire
Kneen, Krissy
Koder, Helena
Kurilov, Slava
Levy, Deborah
Magris, Claudio
Makine, Andrei
Mikael, Lindnord
Moshfegh, Ottessa
Muggerli, Anja
Oseman, Alice
Pekle, Metka
Palletti, Silvana
Planinc, Alenka
Rozman, Igor
Rigoni, Stern, Mario
Shepard, Sam
Smith, Ali
Stojanović, Petar
Strelecky, P. John
Strömberg, Ellen
Stuart, Douglas
Svensson, Amanda
Sülehar, Miha
Šček, Jernej
Šerne, Katarina
Škamperle, Igor
Štremfelj, Andrej
Marija
Tomazin, Iztok
Tuli, Karineri
Despentes, Virginie
Wolk, Lauren
Woltz, Anna

JUTRA V DŽENINU
ZAČASNO BIVALIŠČE: NA GRAD 25, IG: ŽIVLJENJSKE
ZGODBE ŽENSKA NA PRESTAJANJU KAZNI ZAPORA
NIKOGARŠNJI SIN: AVTOBIOGRAFIJA BREZ MEJA
DALEČ OD DREVESA
V POZNEM POLETJU
POTEPUŠKI OKRUŠKI
VRANOV LET V SVOBODO
DEŽELA ZOO: POVEST O DOBRIH IN SLABIH LJUDEH
LISTIČI
PO POTI SE JE ZVEČERILO
REKE
DRAGI MICHELE, MALE VRLINE
GORICA
NACRT ZA SREČO
MOJI STARŠI
TAKE MAJHNE STVARI
TRIKRAT POKOPANA: POTOVANJA S PEPELOM
MOJE STARE MATERE
KROŠNJA Z NEZNANIMI SADEŽI
SAM V OCEANU: ZGODBA O POBEGU
VSEGA TEGA NOČEM VEDETI
DONAVA
STARI KOLEDAR NJUNE LJUBEZNI
ARTUR, PES, KI JE PREČKAL DŽUNGLO, DA
BI NAŠEL DOM
MOJE LETO POČITKA IN SPROSTITVE
PLAGIAT
VSI RAZEN MENE
SEGAM PO NEBESNIH ZVEZDAH: ZGODBA
SLIKARKE ELDE PIŠČANEC
REZIJANSKA SRČNA GOVORICA
SRCE BIJE V DVOJINI
DIVJERJALI ARBORETUM
DAN IZMED DNI
POMLAD
TU KDO STREŽE?
KAVARNA NA KONCU SVETA
LE MIMO SE BOVA ZAPELJALI
SHUGGIE BAIN
SISTEM, TAKO VELIČASTEN, DA ZASLEPI
DUH ČESA
KAVARNA ITALIJA
IZ JAME
SNEG NA ZLATI VEJI
OBJEM NA VRHU SVETA
NAVEZA
ČLOVEŠKE STVARI
VERNON SUBUTEX
GORA ODMEVOV
PREDOR

1. KNJIGA

2. KNJIGA

3. KNJIGA

4. KNJIGA

5. KNJIGA

IME

PRIIMEK

NASLOV

ELEKTRONSKA POŠTA

TELEFONSKA ŠTEVILKA

Strinjam se, da lahko Osrednja knjižnica Celje obdeluje moje osebne podatke izključno za namen obveščanja poteka bralne značke za odrasle Z branjem do zvezd. Svoje privolitve lahko kadarkoli prekličete pisno ali po elektronski pošti pr@knjiznica-celje.si.

Podpis:

Slika 2: Seznam bralne značke Z branjem do zvezd 2025

3.6 BRALNI KLUB

Bibliopedagoško dejavnost bralnega kluba je v Osrednji knjižnici Celje začela bibliotekarka Ewelina Vaupotič, ki je klub vodila od oktobra leta 2021 do maja 2023. Srečanja so potekala enkrat mesečno v prostorih knjižnice. Srečanj se je v povprečju udeležilo 10 uporabnikov. Po krajšem premoru sta januarja 2025 v knjižnici zaživel dve novi bibliopedagoški dejavnosti – na novo je bil uveden angleški bralni klub, ki ga vodi bibliotekarka Ana Veronika Popovič in je namenjen vsem, ki želijo izboljšati svoje znanje angleškega jezika skozi branje, ponovno pa je zaživel tudi bralni klub, namenjen predvsem odraslim. Tega vodi bibliotekar Filip Zule in je namenjen vsem bralcem, ki želijo deliti svoje misli o prebranem in so pripravljeni sodelovati v konstruktivnih razpravah.

Na obeh bralnih klubih knjižničar na začetku predstavi knjigo, njenega avtorja ali avtorico in če je potrebno, zbranim predstavi določeno zanimivost, ki je povezana z obravnavano knjigo (literarno smer, posebni dogodki ...). Po uvodni predstavitvi poteka razprava med prisotnimi in knjižničarjem, na vnaprej pripravljena vprašanja in teme za pogovor. Na koncu srečanja knjižničar zbranim sporoči datum in uro naslednjega srečanja ter obravnavano knjigo in

izvode po potrebi razdeli med člane. Srečanj vsakega bralnega kluba se je do sedaj v povprečju udeležilo od 15 do 20 uporabnikov knjižnice.

Na obeh bralnih klubih knjižničarja med prisotnimi promovirata elektronske in druge vire (Cobiss Ela, Audibook, Baza slovenskega filma ...), prisotnost na angleškem bralnem klubu pa je mogoča tudi preko spletne aplikacije Zoom. Vodja bralnega kluba za odrasle bo v prihodnosti na srečanja občasno povabil pisatelje in pesnike ter k sodelovanju povabil druge kulturne ustanove in deležnike v Mestni občini Celje (gledališče, muzeje ...) in tako srečanja za bralce naredil bolj zanimiva.

3.7 KNJIŽNICA NA OBISKU

Program Knjižnica na obisku je bil uveden leta 1998 pod vodstvom bibliotekarke Majde Kink. Kasneje so program vodili Silvester Pur in zaposleni preko javnih del, od leta 2017 pa program vodi bibliotekarka Marjeta Pirman. Knjižnica na obisku predstavlja knjižnično storitev za uporabnike, ki so vezani na dom, torej za tiste, ki zaradi gibalnih ovir, invalidnosti, bolezni ali starosti ne morejo obiskati knjižnice osebno.

Program se izvaja enkrat mesečno, ko knjižničarka pred obiskom vsakega uporabnika storitve pokliče po telefonu in se z njim dogovori, katero gradivo bi želel prebrati v tem mesecu, ter jim po potrebi svetuje pri izbiri leposlovnih del ali del določenega avtorja. Knjižničarka nato izbrane knjige zadolži na uporabnikovo člansko izkaznico in jih odpelje na dom. Trenutno knjižničarka mesečno obiskuje pet do osem bralcev, ki uporabljajo storitev knjižnice na obisku (M. Pirman, osebna komunikacija, 3. marec 2025).

3.8 KRAJEVNE KNJIŽNICE

V okviru Osrednje knjižnice Celje delujejo tri krajevne knjižnice, in sicer v Štorah, Vojniku in na Dobrni ter oddelek v Šmartnem v Rožni dolini, ki so prav tako zavezane h krepitvi bralne pismenosti. Kljub temu, da so vse tri krajevne knjižnice prostorsko omejene, v svojih prostorih redno prirejajo bibliopedagoške ure za otroke iz krajevnih vrtcev in osnovnih šol ter redno razstavljajo njihova likovna dela. Ure pravljic, ki so namenjene otrokom od tretjega leta starosti, predvidoma potekajo v času šolskega leta najmanj enkrat mesečno popoldne, oziroma glede na željo šol in vrtcev. Vse tri krajevne knjižnice v letu 2024 zaznavajo porast obiska,

skupno so izvedle 36 pravljčnih ur. Poseben poudarek za dvig bralne pismenosti v krajevnih knjižnicah dajejo bralni znački Malček Bralček (Osrednja knjižnica Celje, 2025, str. 24). Čatorič (2019, str. 11) navaja, da so v bralno značko Malček Bralček, ki se je začela leta 1999, vključeni otroci iz drugega starostnega obdobja iz bližnjih vrtcev. Vsako leto knjižničarke, z upoštevanjem kakovosti gradiva in s seznamom Zlate hruške, naredijo priporočilne seznane slikanic za tri starostna obdobja (3–4, 4–5 in 5–6 let). Priporočilni seznami, ki vsebujejo najmanj 50 naslovov in jih označijo z rumeno, oranžno in zeleno barvo, so staršem in otrokom na voljo v krajevnih knjižnicah. Knjižničarke otrokom dopuščajo možnost, da za osvojitev bralne značke izberejo tudi knjige, ki niso na seznamu. Leta 2024 je bralno značko zaključilo 800 otrok, ki so jim ob zaključku šolskega leta pripravili gledališko predstavo in podelili priznanja.

4 REZULTATI

4.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Raziskovalni problem obravnava bralne navade uporabnikov Osrednje knjižnice Celje ter njihove potrebe in pričakovanja glede dejavnosti, povezanih z bralno pismenostjo, pri čemer nas zanima, kako knjižnični programi vplivajo na raven bralne pismenosti in kako se te navade razlikujejo med različnimi skupinami uporabnikov. V ta namen smo si zastavili naslednje hipoteze:

- H1:** Uporabniki, ki redno obiskujejo knjižnico in sodelujejo v programih, dosegajo višje ravni bralne pismenosti kot tisti, ki ne sodelujejo v programih knjižnice.
- H2:** Uporabniki Osrednje knjižnice Celje si želijo več dejavnosti, ki so povezane z bralno pismenostjo, kar bi lahko povečalo njihovo večje zanimanje za branje.
- H3:** Uporabniki Osrednje knjižnice Celje dosegajo večjo bralno pismenost kot povprečni slovenski bralci.
- H4:** Bralne navade uporabnikov knjižnice se spreminjajo glede na starostno skupino, pri čemer mlajši uporabniki preberejo več digitalnih vsebin kot starejši.

H5: Priporočilni sezname knjig in razstavljene knjige povečujejo motivacijo in interes za branje med uporabniki splošne knjižnice.

4.2 METODOLOGIJA

Anonimni anketni vprašalnik je bil za izpolnjevanje na voljo med 21. januarjem in 5. februarjem 2025 preko portala 1ka (<https://1ka.arnes.si>), natisnili smo tudi nekaj izvodov za uporabnike, predvsem starejše, ki so želeli rešiti vprašalnik, vendar niso bili večji spletnega izpolnjevanja. Natisnjene izvode smo pustili pri glavnem izposojevalnem pultu v avli knjižnice, rezultate pa smo nato ročno vnesli v portal 1ka. Uporabili smo priložnostni vzorec, saj smo preko elektronske pošte povezavo do vprašalnika poslali uporabnicam in uporabnikom, na pomembnejših mestih po knjižnici, kjer se zadržuje največ uporabnikov (knjigomat, izposojevalni pult, dvigala, vhodi v predavalnice, mesta za študij ...) pa smo nastavili prošnjo s QR kodo, ki je vodila do vprašalnika.

Anketni vprašalnik (Priloga 1), ki je zajemal 25 vprašanj in dve podvprašanji, smo razdelili v tri večje vsebinske sklope. V prvem delu smo uporabnikom zastavili vprašanja o njihovem razumevanju bralne pismenosti ter samoocenitvi le-te. Drugi, daljši sklop vprašanj, je bil namenjen preučitvi bralnih navad uporabnic in uporabnikov knjižnice, kjer so nas med drugim zanimali pogostost branja, morebitne težave ter ostale njihove bralne navade. V tretjem delu smo se osredotočili na dejavnosti, povezane z bralno pismenostjo v knjižnici – uporabnike smo spraševali, katerih dogodkov se udeležujejo, kakšne vsebine jih zanimajo ter katere programe in izboljšave bi si želeli v prihodnje. Anketni vprašalnik smo zaključili s tremi demografskimi vprašanji.

V omenjenem obdobju je do povezave do anketnega vprašalnika dostopalo 771 oseb. Med njimi je 384 posameznikov anketni vprašalnik v celoti in ustrezno izpolnilo, 115 jih je odgovorilo le delno, medtem ko 272 oseb z reševanjem ni pričelo.

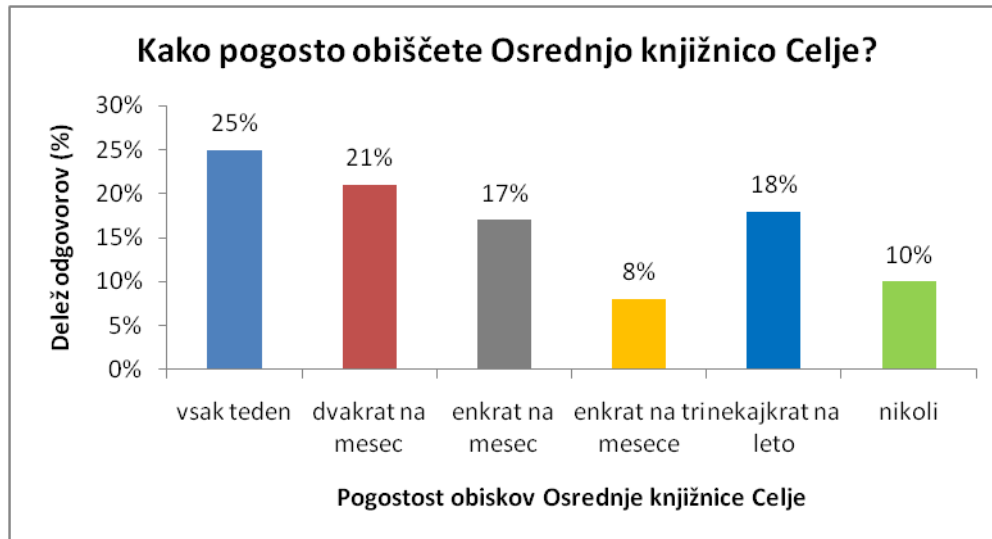
4.3 REZULTATI RAZISKAVE

V Osrednji knjižnici Celje je 5.010 moških (28,43 %) in 11.453 žensk (64,99 %), medtem ko se 1.160 članov (6,58 %) ne želi opredeliti. Največ članov spada v starostno skupino od 19 do 30 let (22,51 %) in od 31 do 50 let (22,31 %), sledijo skupine do 15 let (19,63%) ter od 15 do

18 let (13,57 %). Manjši delež predstavljajo starostne skupine od 51 do 64 let (11,37 %), od 65 do 80 let (8,94 %) in 80 let ter več (1,67 %).³

Analiza podatkov o starostni strukturi anketiranih kaže, da največji delež predstavljajo mladi od 15 do 18 let (33 %), sledijo jim starejši od 65 do 80 let (26 %). Skupini od 31 do 50 let in od 51 do 64 let sta zastopani enako (vsaka po 16 %), najmanj pa je anketirancev v starostnih skupinah od 19 do 30 let (5 %), starejših od 80 let (3 %) in mlajših od 15 let (1 %). Analiza izobrazbene strukture anketirancev kaže, da ima največ tistih, ki so sodelovali v anketi, dodiplomsko izobrazbo (25 %), sledijo tisti z osnovnošolsko (21 %) in višješolsko izobrazbo (13 %). Srednješolsko izobrazbo (poklicno, strokovno in splošno) ima skupno 30 % anketiranih, podiplomsko pa 9 %. Najmanj je oseb z nedokončano osnovno šolo (1 %). Anketni vprašalnik je v celoti izpolnilo 80 % žensk, 18 % moških, dva odstotka anketirancev pa se nista želela opredeliti.

Na vprašanje o članstvu v Osrednji knjižnici Celje je pritrdilno odgovorilo 85 % anketirancev (322 oseb), medtem ko 15 % (59 oseb) anketirancev ni članov knjižnice.

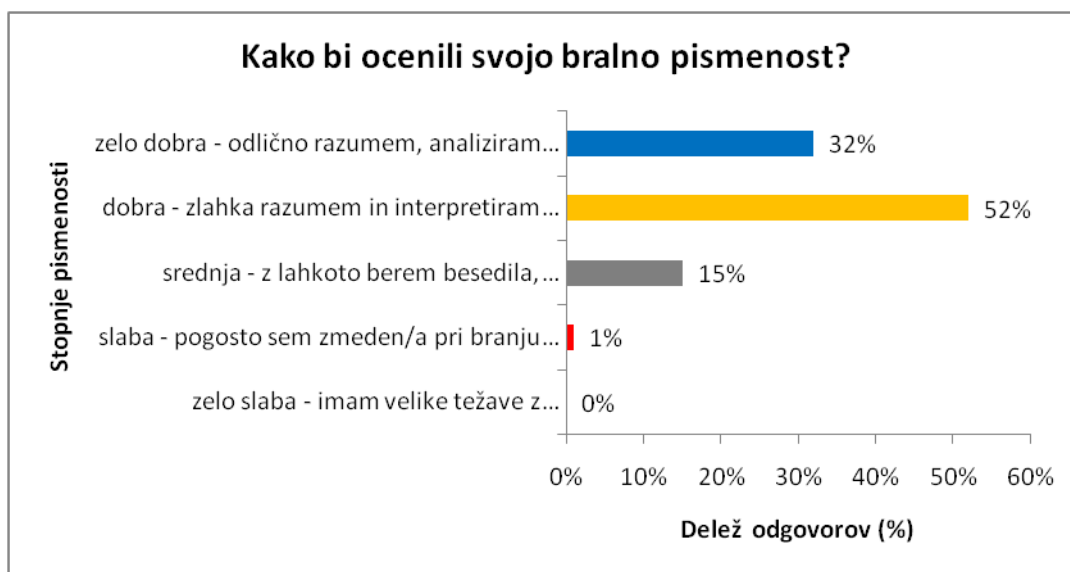

Slika 3: Pogostost obiska v Osrednji knjižnici Celje

Anketiranci Osrednjo knjižnico Celje največkrat obiščejo vsak teden, z gotovostjo pa lahko trdimo, da 63 % anketirancev Osrednjo knjižnico Celje obišče najmanj enkrat na mesec. Deset odstotkov anketirancev knjižnice ne obišče nikoli.

³ Podatke o članih Osrednje knjižnice Celje smo pridobili s statističnimi izpisi v programu Cobiss, dne 4. marca 2025

Anketiranci so svoje razumevanje pojma bralne pismenosti opredelili na različne načine, pri čemer jo najpogosteje povezujejo z razumevanjem prebranega besedila, ki ga povezujejo s sposobnostjo analize in vrednotenja prebranega ter nadaljnega kritičnega mišljenja. Poleg tega pogosto omenjajo tekoče branje, praktično uporabo prebranega v vsakdanjem življenju ter zmožnost povzemanja, interpretacije besedil in širjenja besednega zaklada.

Slika 4: Ocena bralne pismenosti

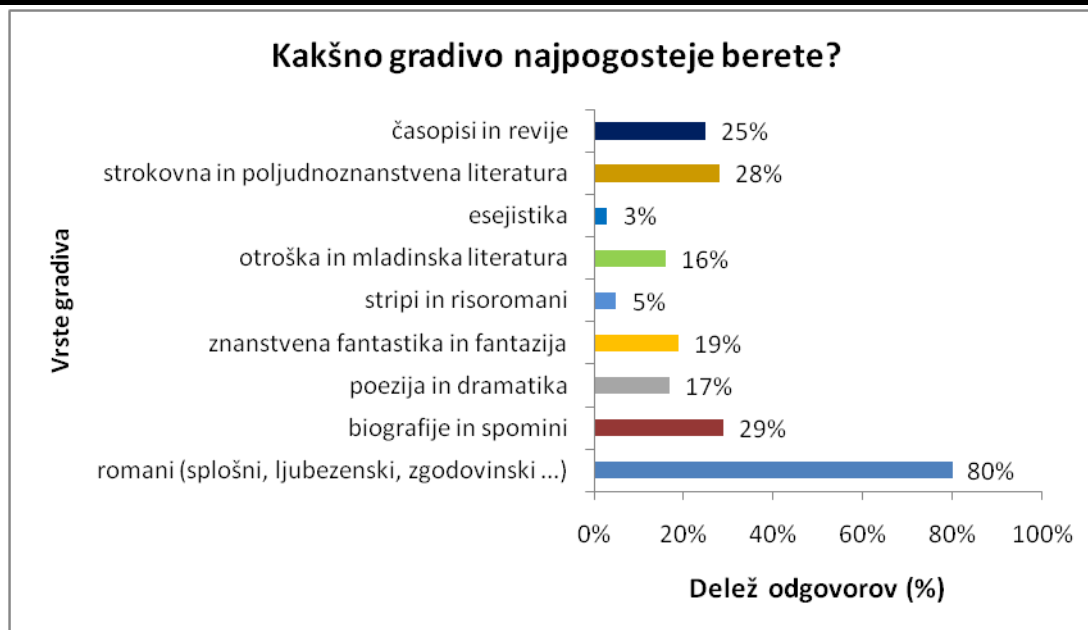
Kot prikazuje Slika 4: Ocena bralne pismenosti, svojo bralno pismenost ocenjuje dobro, torej, da zlahka razumejo in interpretirajo večino prebranih osnovnih besedil. Medtem ko slaba tretjina anketirancev ocenjuje svojo bralno pismenost kot odlično, jo le en odstotek anketirancev dojema kot slabo ali zelo slabo.

Slika 5: Pogostost branja knjig

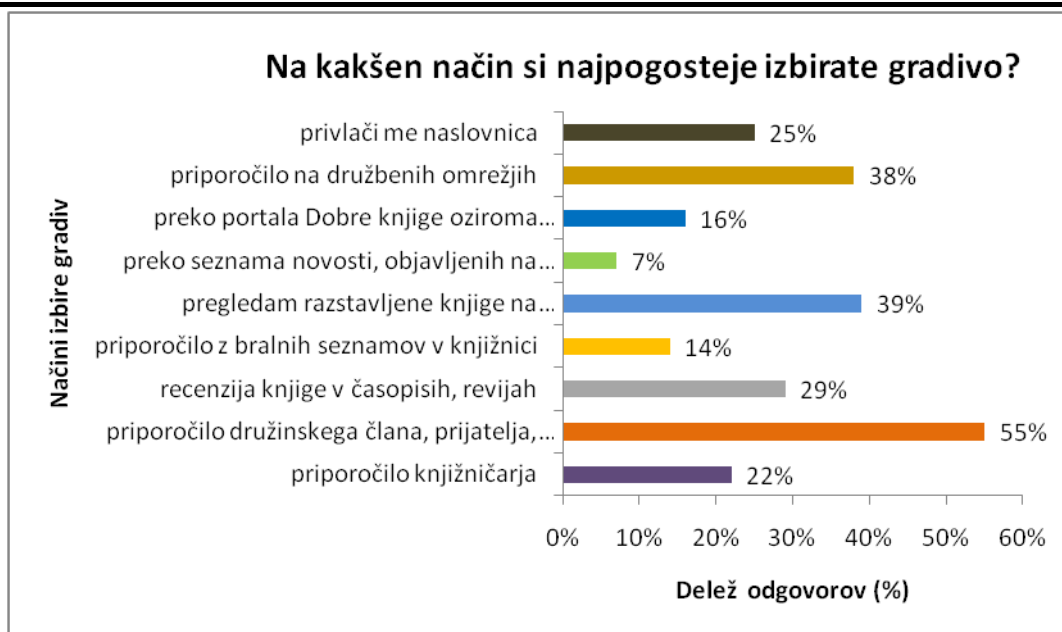
Kot je razvidno iz Slika 5 lahko trdimo, da vsaj enkrat na teden knjige bere 68 % anketirancev, ki so rešili anketni vprašalnik. Nekajkrat na mesec bere 17 % vprašanih, še redkeje pa 13 %. Knjig ne bereta dva odstotka vprašanih, kar je dober znak bralne pismenosti med uporabniki Osrednje knjižnice Celje. Večina (53 %) anketirancev je izpostavila, da pri branju nima težav, ostali uporabniki pa glede svojih težav pri branju navajajo pomanjkanje koncentracije (23 %), slabo motivacijo za branje (17 %) in zdravstvene težave (13 %). Sedem odstotkov anketirancev je kot drugo možnost odgovora izpostavilo pomanjkanje časa, ki bi ga namenili za branje.

Analiza odgovorov na vprašanje o številu prebranih knjig v letu 2024 kaže, da osem odstotkov anketirancev ni prebralo nobene knjige, 14 % je prebralo od ene do treh, 30 % od štiri do deset, 21 % med enajst in dvajset, 28 % anketirancev pa je prebralo več kot dvajset knjig na leto. Skupno tako kar 72 % vprašanih prebere vsaj štiri knjige na leto, kar kaže na razmeroma dobro bralno aktivnost.

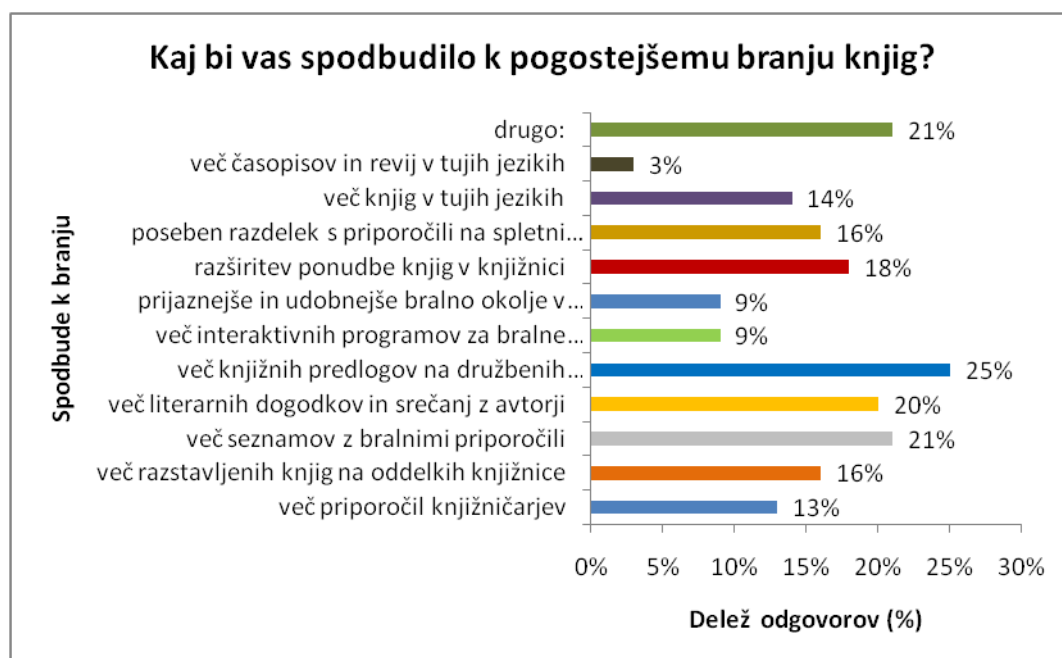
Slika 6: Vrsta gradiva, ki ga berejo uporabniki

Slika 6 prikazuje, da anketiranci v veliki večini (80 %) prebirajo romane, biografije in spomine (29 %) ter strokovno in poljudnoznanstveno literaturo (28 %). Najmanj anketirancev prebira stripe in risoromane (5 %) ter eseje (3 %). Anketiranci v veliki večini (80 %) berejo tiskane knjige, medtem ko samo elektronske knjige bereta dva odstotka vprašanih. Knjige na obeh nosilcih bere slaba petina (18 %). Polovica tistih, ki so odgovorili, da so bralci elektronskih knjig, le-te bere preko mobilnih telefonov, 27 % vprašanih knjige bere preko tablice, dobra četrtina (26 %) vprašanih preko prenosnega oziroma namiznega računalnika, najmanj (22 %) pa preko bralnika. Zvočne knjige posluša le pet odstotkov vprašanih, osem odstotkov jih posluša občasno – oboji so v povprečju v letu 2024 poslušali pet zvočnih knjig. Kot so pokazali rezultati ankete, uporabniki največkrat berejo knjige v slovenskem jeziku (95 %) in angleščini (41 %), nato sledita hrvaščina (13 %) in srbščina (9 %), ki sta bolj opazna odgovora predvsem med starejšo generacijo. V nemškem, italijanskem in španskem jeziku knjige skupaj bere pet odstotkov anketirancev, francoščine ni izbral nihče, kljub temu, da knjižnična zbirka vsebuje tudi leposlovje v francoskem jeziku. Štirje uporabniki berejo v ruskem, po en pa v bošnjaškem in makedonskem jeziku.

Slika 7: Način izbire gradiva med uporabniki

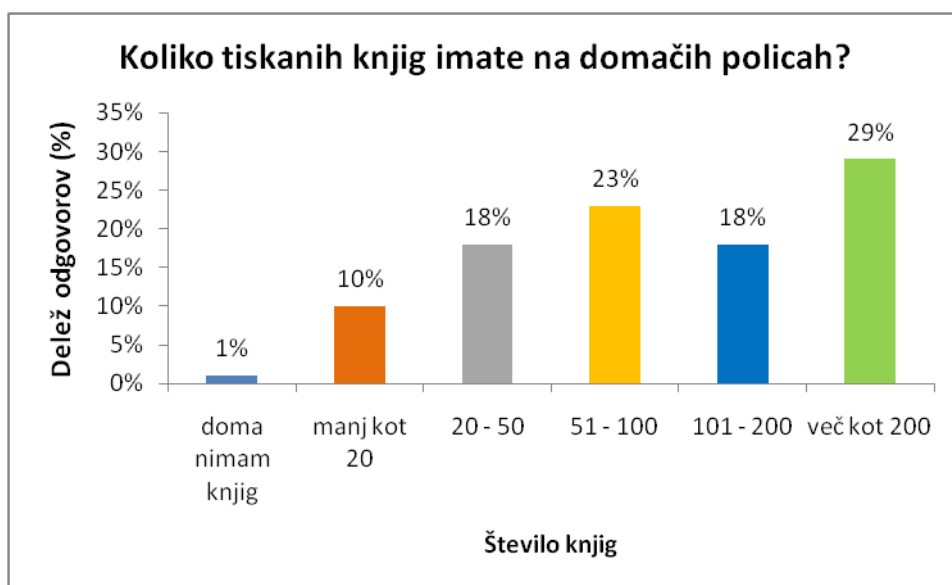
Slika 7 prikazuje, da si anketiranci gradivo največkrat izbirajo glede na priporočilo družinskih članov, prijateljev ali sodelavcev ter z brskanjem po razstavljenih knjigah na oddelkih knjižnice in priporočilih na družbenih omrežjih. Najmanj uporabnikov se za izbor gradiva odloči preko seznama novosti na spletni strani knjižnice.

Slika 8: Spodbude k pogostejšemu branju

Slika 8 prikazuje, da največ vprašanih meni, da bi jih k pogostejšemu branju spodbudilo več predlogov na družbenih omrežjih, več seznamov z bralnimi priporočili in več literarnih dogodkov ter srečanj z avtorji. Anketiranci, ki so izbrali odprto vprašanje, so največkrat odgovorili, da bi jih k branju spodbudilo več prostega časa, boljša dostopnost knjig (cenejše knjige, več prevodov) ter izboljšanje pogojev za branje (kot so knjige v Braillovi pisavi). Najmanj spodbude uporabniki vidijo v večjem številu časopisov in revij v tujih jezikih.

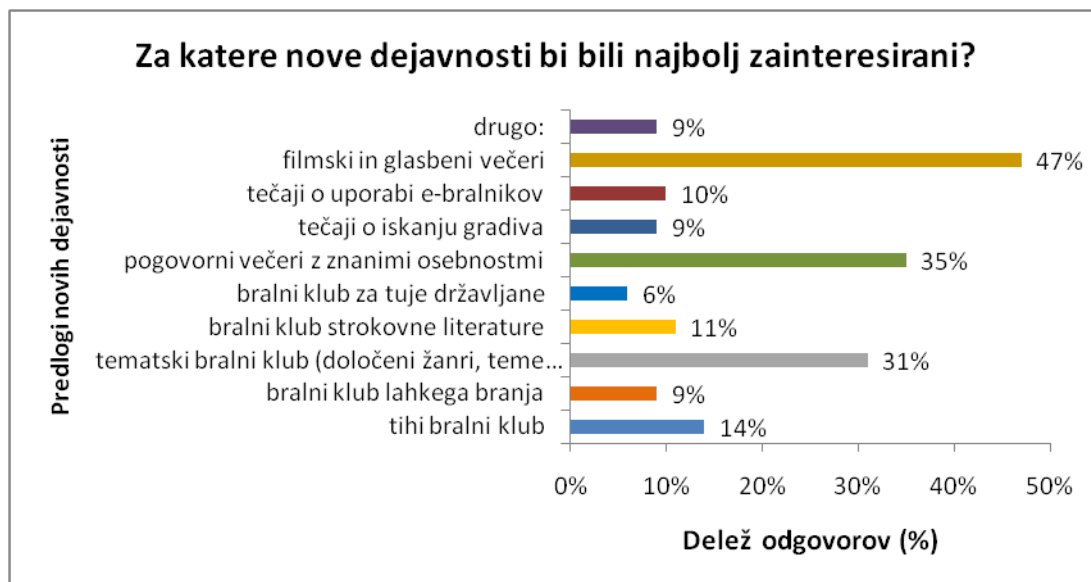
Dve tretjini vprašanih (65 %) si samostojno izposoja in vrača gradivo na knjigomatih, 22 % tega ne počne samostojno, 13 % vprašanih pa občasno potrebuje pomoč knjižničarja. Večino uporabnikov (84 %) svoje rezervirano gradivo prevzema izključno pri izposojevalnem pultu, le 7 % pa ga prevzema v paketomatu, ki ga je knjižnica uvedla v prvi polovici leta 2024. Občasno gradivo v paketomatu prevzema devet odstotkov vprašanih.

Slika 9: Število tiskanih knjig na domačih policah

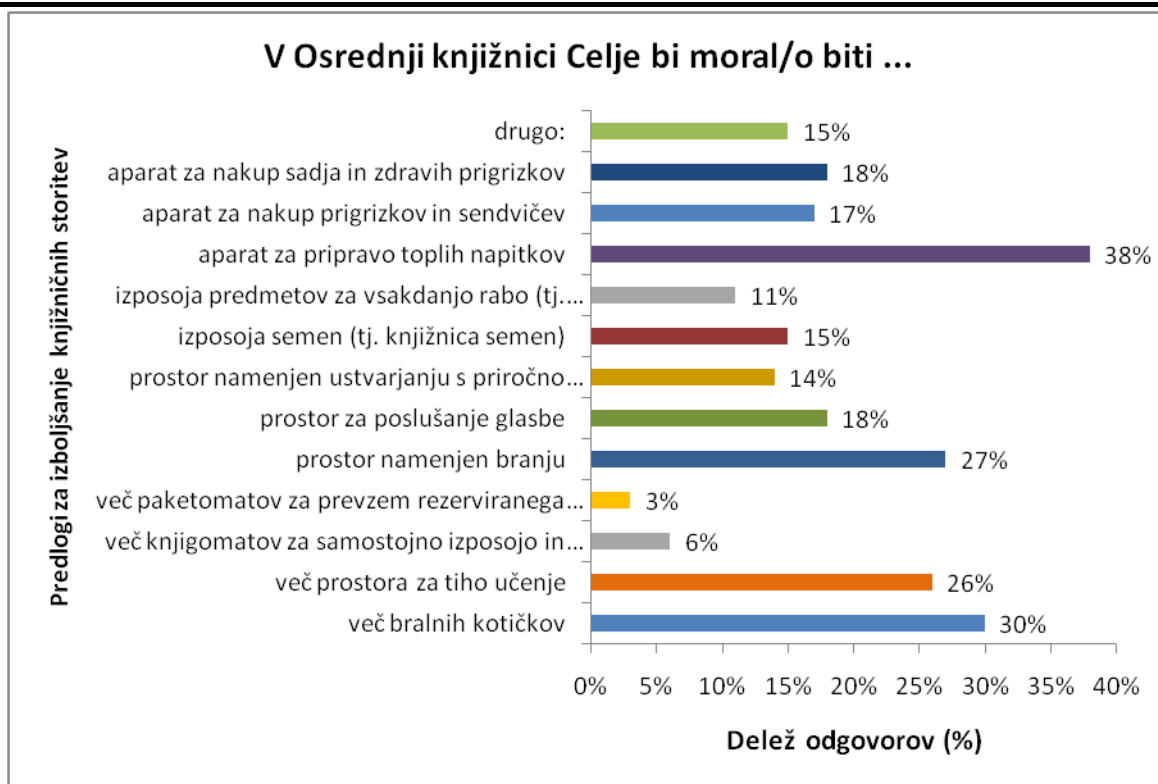
Analiza podatkov o številu tiskanih knjig na domačih policah med uporabniki Osrednje knjižnice Celje kaže, da ima večina (29 %) anketirancev doma več kot 200 knjig, od 51 do sto knjig pa ima doma 23 % vprašanih. Skupno je tistih, ki imajo doma manj kot dvajset knjig oziroma tistih, ki jih nimajo, 11 %. Na veliko zadovoljstvo lahko ugotovljamo, da ima kar 70 % anketirancev doma več kot 50 knjig. Raziskava je tudi pokazala, da so uporabniki knjižnice leta 2024 v povprečju kupili sedem knjig.

Uporabniki Osrednje knjižnice Celje, ki so anketni vprašalnik izpolnili, se v veliki večini (64 %) dogodkov v povezavi z bralno pismenostjo ne udeležujejo, zato bi bilo potrebno razmisliti, kako bi na dogodke pritegnili več obiskovalcev. Kljub temu so med uporabniki najbolj priljubljeni literarni dogodki z avtorji in ilustratorji ter predstavitve knjig (oboje po 16 %). Bralno-pogovornih uric se udeležuje devet odstotkov vprašanih, pravljčnih uric sedem odstotkov, obeh bralnih klubov pa skupno osem odstotkov anketirancev, vendar velja dodati, da je bila anketa izvedena v mesecu, ko sta oba bralna kluba začela s svojima prvima srečanjema. Rezultati ankete so pokazali, da večina (55 %) uporabnikov meni, da ni potrebe po večjem številu prireditev, ki se nanašajo na bralno pismenost. V bralni znački *Z branjem do zvezd* pa po podatkih ankete sodeluje deset odstotkov vprašanih.

Slika 10: Interes za nove knjižnične dejavnosti

Zanimalo nas je, katere nove dejavnosti si uporabniki knjižnice najbolj želijo. Kot prikazuje Slika 10, si skoraj polovica (47 %) vseh anketiranih uporabnikov želi filmskih in glasbenih večerov, pogovorne večere z znanimi osebnostmi (35 %) in tematski bralni klub (31 %).

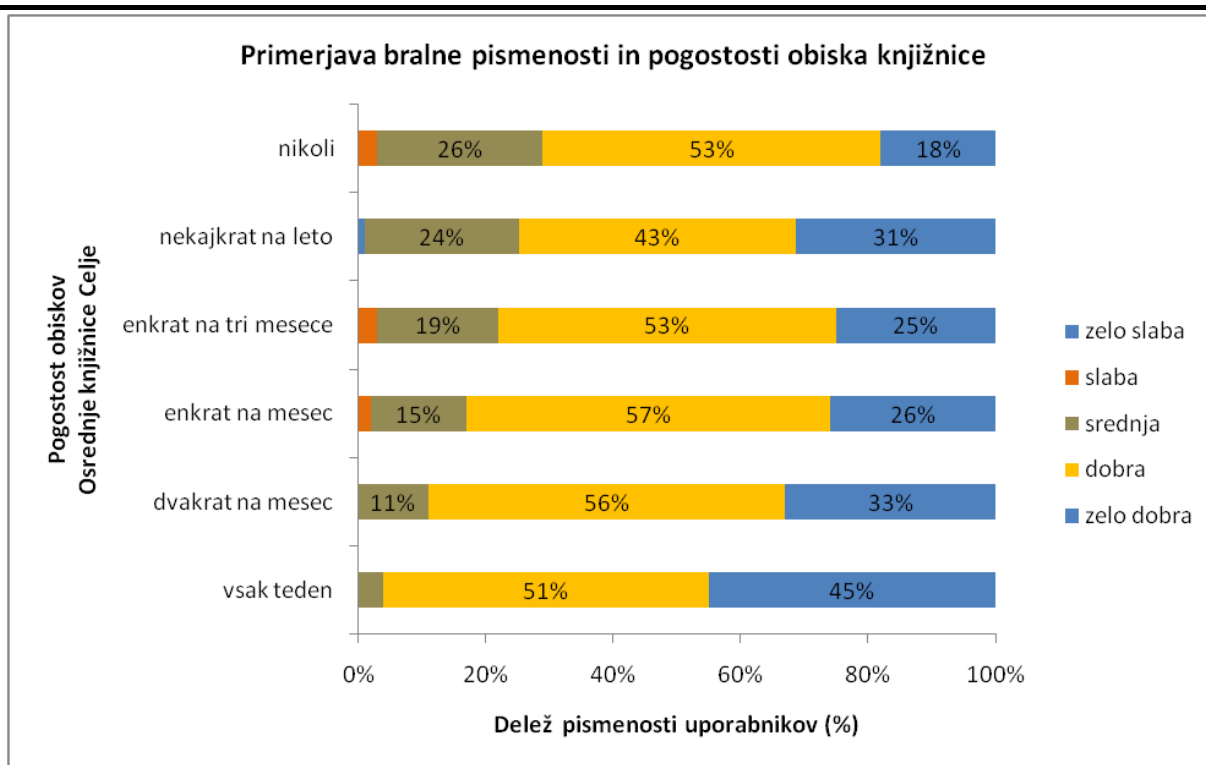
Slika 11: Predlogi za izboljšave v Osrednji knjižnici Celje

Uporabniki si v prostorih knjižnice v veliki večini želijo aparat za pripravo toplih napitkov (čeprav sta v neposredni bližini knjižnice dve kavarni), kar sicer ni povezano z bralno pismenostjo. Ugotavljamo tudi, da vedno več uporabnikov knjižnice prihaja zato, da bi v njej brali. To dokazuje dejstvo, da si slaba tretjina (30 %) anketirancev želi več bralnih koticov, 27 % vprašanih pa poseben prostor, namenjen branju. Več prostora za tiho učenje pa si je zaželeno 26 % uporabnikov. Najmanj uporabnikov, trije odstotki, je izrazilo željo po dodatnem paketomatu⁴, med drugimi predlogi pa so se pojavile želje po pitniku vode, vendar velika večina med temi 15 % uporabnikov meni, da v knjižnici ne potrebujejo ničesar novega in so zadovoljni z obstoječim stanjem.

5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKOM

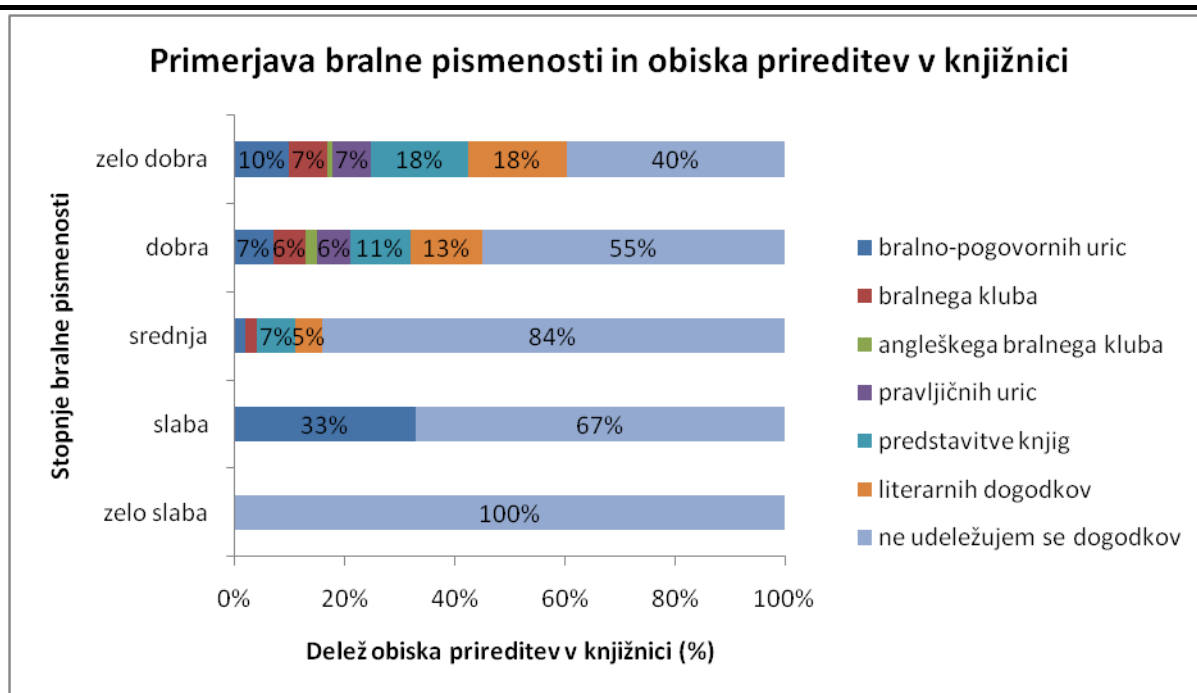
Naša prva hipoteza je domnevala, da uporabniki, ki redno obiskujejo knjižnico in sodelujejo v programih, dosegajo višje ravni bralne pismenosti kot tisti, ki ne sodelujejo v programih knjižnice.

⁴ Paketnik je knjižnica vključila med storitve v letu 2023. Omogoča samostojen prevzem rezerviranega gradiva 24 ur dnevno, 7 dni v tednu. Rezervirano gradivo čaka člana 72 ur.

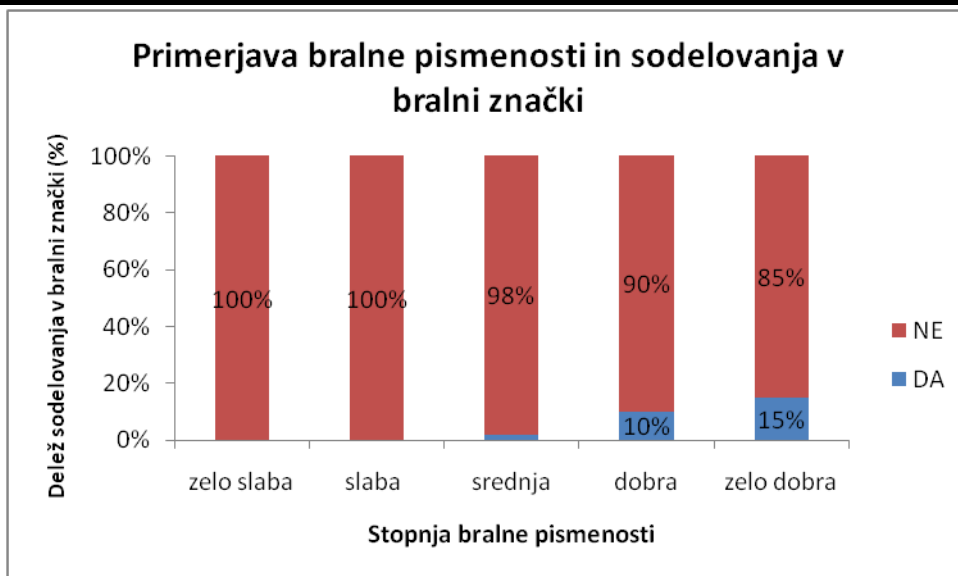
Slika 12: Primerjava bralne pismenosti in pogostosti obiskov knjižnice

Analiza podatkov bralne pismenosti uporabnikov in obiska knjižnice na Slika 12 kaže jasno povezavo med pogostostjo obiska knjižnice in stopnjo bralne pismenosti, saj uporabniki, ki knjižnico obiskujejo redno, dosegajo bistveno višjo raven pismenosti kot tisti, ki jo obiskujejo redko ali jo sploh ne – med tedenskimi obiskovalci jih kar 96 % ocenjuje, da dosegajo dobro ali zelo dobro pismenost. Največji upad se kaže pri tistih, ki knjižnice ne obiščejo nikoli ali le nekajkrat na leto – v teh skupinah je zelo dobra bralna pismenost prisotna le pri 18 % oziroma 31 % anketiranih, hkrati pa se povečuje delež posameznikov, ki svojo pismenost ocenjujejo kot srednjo ali celo slabo, zato bi bilo smiselno razmisliti o načinih spodbujanja obiska knjižnice med tistimi, ki jo obiščejo občasno ali sploh ne.

Slika 13: Primerjava bralne pismenosti in obiska prireditev v Osrednji knjižnici Celje

Primerjava bralne pismenosti in obiska prireditev v Osrednji knjižnici Celje kaže, da je udeležba na knjižničnih dogodkih povezana z višjo stopnjo bralne pismenosti. Tisti uporabniki, ki se redno udeležujejo literarnih dogodkov, bralnih klubov ali predstavitev knjig, imajo višjo stopnjo bralne pismenosti kot tisti, ki se dogodkov ne udeležujejo. Uporabniki knjižnice, ki so svojo stopnjo bralne pismenosti ocenili z zelo dobro, največkrat obiskujejo predstavitve knjig in literarne dogodke. Delež tistih, ki se ne udeležujejo nobenih dogodkov, je najvišji pri posameznikih z nizko stopnjo pismenosti. Trend nakazuje, da redno obiskovanje dogodkov pozitivno vpliva k dvigu ravni bralne pismenosti.

Slika 14: Primerjava bralne pismenosti in sodelovanja v bralni znački

Primerjava bralne pismenosti in sodelovanja v bralni znački kaže, da večina anketiranih ne sodeluje v bralni znački *Z branjem do zvezd*, ne glede na stopnjo bralne pismenosti, vendar je delež sodelujočih nekoliko višji pri tistih z dobro in zelo dobro stopnjo bralne pismenostjo. Iz tega lahko sklepamo, da je vključenost v bralno značko bolj privlačna za uporabnike z boljšo bralno pismenostjo, kar pa ne pomeni, da bi bilo dobro preučiti možnosti o dodatnih spodbudah za večjo vključenost tistih z nižjo stopnjo bralne pismenosti (npr. bralna značka oziroma klub lahkega branja, vključitev stripov ...).

Na podlagi analiz vseh treh primerjav lahko hipotezo **potrdimo**, saj uporabniki, ki so redni obiskovalci knjižnice in njenih dogodkov, dosegajo večjo bralno pismenost kot tisti, ki Osrednje knjižnice Celje ter njenih dogodkov in aktivnosti, ki jih prireja, ne obiskujejo.

Druga hipoteza je predvidevala, da si uporabniki Osrednje knjižnice Celje želijo več dejavnosti, povezanih z bralno pismenostjo, kar bi posledično povečalo njihovo zanimanje za nadaljnje branje. Rezultati ankete so pokazali, da se s to trditvijo strinja 45 % anketirancev (171 oseb), 55 % anketirancev (208 oseb) pa se s trditvijo ne strinja. Podatki tako kažejo, da več kot polovica uporabnikov knjižnice ne izraža potrebe po dodatnih dejavnostih s področja bralne pismenosti, kar pomeni, da so s trenutno ponudbo dogodkov zadovoljni. Dodatna primerjava rezultatov je pokazala, da je med anketiranci, ki so odgovorili, da so člani Osrednje knjižnice Celje, še višji delež tistih, ki ne izražajo potrebe po dodatnih dejavnostih, povezanih z bralno pismenostjo (57 %). To nakazuje, da so obstoječi člani knjižnice večinoma

zadovoljni s trenutno ponudbo dogodkov. Kljub temu bi bilo smiselno raziskati specifične potrebe in interese uporabnikov ter prilagoditi dejavnosti knjižnice, da bi nagovorili tudi tiste uporabnike, ki si želijo več dogodkov. Hipotezo smo **ovrgli**.

Tretja hipoteza domneva, da uporabniki Osrednje knjižnice Celje dosegajo večjo bralno pismenost kot povprečni slovenski bralci, zato smo nekaj podatkov, ki smo jih pridobili z anketnim vprašalnikom, primerjali s podatki, predstavljenimi v raziskavi *Knjiga in bralci VII* (Gerčar idr., 2024). Analizirali smo podatke o bralni pismenosti, pogostosti branja, številu prebranih knjig ter jezikih, v katerih bralci berejo knjige. Kot smo pojasnili v analizi raziskave, je polovica anketirancev (52 %) svojo bralno pismenost ocenila kot dobro, kar pomeni, da večina zlahka razume in interpretira osnovna besedila. Slaba tretjina anketirancev je svojo bralno pismenost ocenila kot odlično, medtem ko je le en odstotek vprašanih odgovoril, da je njihova bralna pismenost slaba oziroma zelo slaba. V primerjavi s podatki iz Pismen.si⁵ (2019), ki povzema Pedagoški institut Slovenije za medije je v Sloveniji 24 % odraslih, ki so razumeli preprosta besedila, 30 % Slovencev je sposoben brati in interpretirati zgoščena in daljša besedila, slabih pet odstotkov v raziskavi pa je doseglo najvišjo raven bralne pismenosti. Raziskava *Knjiga in bralci VII* navaja, da 35% vprašanih obišče knjižnico vsaj enkrat na mesec, medtem ko je v naši raziskavi odstotek bistveno višji – 63 %.

Analiza podatkov o pogostosti branja med anketiranci obeh raziskav je pokazala, da 68 % uporabnikov Osrednje knjižnice Celje bere vsaj enkrat na teden, medtem ko raziskava *Knjiga in bralci VII* kaže, da vsaj enkrat na teden bere 40 % vprašanih (največja razlika se je pokazala pri vsakodnevnem branju – na državni ravni je knjige vsak dan bere le 10 % anketiranih, medtem ko v Osrednji knjižnici Celje ta delež znaša 35 %). Delež anketiranih, ki berejo nekajkrat na mesec, je bil v naši raziskavi nekoliko nižji (17 %) v primerjavi s slovenskimi bralci (19 %), medtem ko je bil delež tistih, ki berejo redkeje, znatno nižji (13 % v primerjavi z 20 %). Veliko odstopanje je bilo tudi pri deležu oseb, ki ne berejo knjig – v knjižnici je bilo takšnih le dva odstotka, medtem ko je na državni ravni znašal ta delež 21 %.

Rezultati raziskave med uporabniki Osrednje knjižnice Celje so v primerjavi s podatki objavljenimi v raziskavi *Knjiga in bralci VII* pokazali višjo bralno aktivnost saj je delež tistih, ki niso prebrali nobene knjige v Osrednji knjižnici Celje nižji (8 % proti 12 %), prav tako je

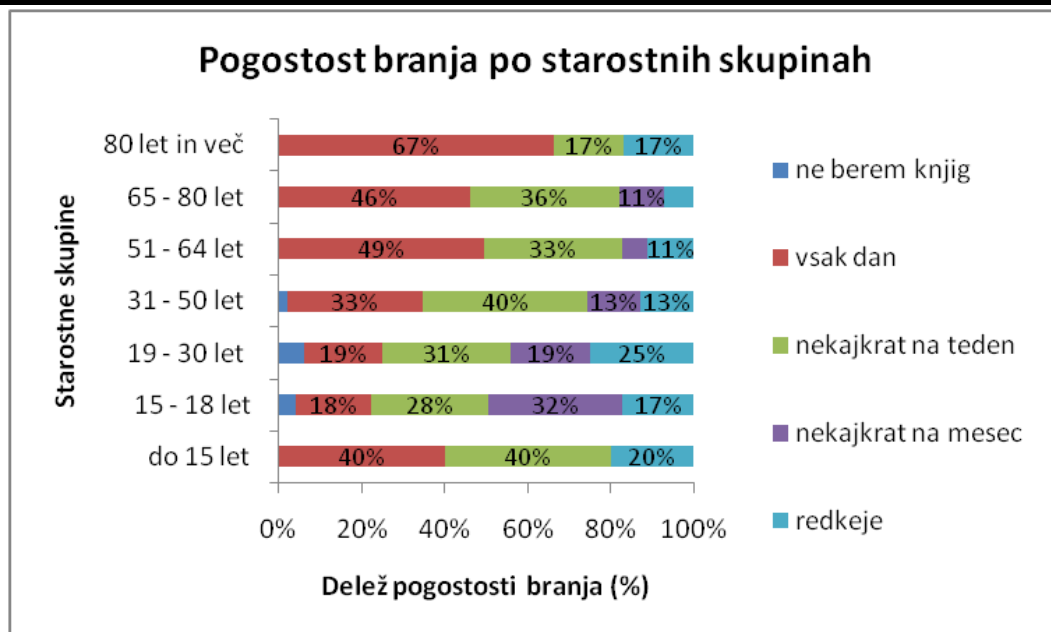
⁵ Raziskava *Knjiga in bralci VII* ne zajema analize bralne pismenosti temveč bralne kulture in nakupovanja knjig.

manj uporabnikov prebralo le eno do tri knjige letno (14 % proti 39 %). Nasprotno pa je bistveno več naših anketirancev prebralo več kot 20 knjig na leto (28 % proti 9 %), več uporabnikov pa je tudi spadalo v skupino, ki bere med 11 in 20 knjig letno (21 % proti 11 %). Skupno je vsaj štiri knjige na leto prebralo 72 % anketirancev, medtem ko je ta delež v raziskavi Knjiga in bralci VII znašal le 48 %.

Analiza podatkov o jezikih, v katerih berejo uporabniki, se je v večini ujemala s podatki raziskave Knjiga in bralci VII, vendar so se pojavila manjša odstopanja. V obeh raziskavah je slovenščina prevladujoči jezik branja (95 % v naši raziskavi in 97 % na državni ravni), sledi ji angleščina, pri kateri smo v Osrednji knjižnici Celje zabeležili rahlo višji delež kot na državni ravni (41 % v primerjavi s 40 %), nižji delež pa se je pojavil pri hrvaščini (13 % v primerjavi s 15 %). V naši raziskavi smo zaznali posamezne bralce, ki berejo v makedonščini in bošnjaščini, česar raziskava Knjiga in bralci VII (Gerčar idr., 2024, str. 20) ni zaznala, je pa zaznala en odstotek bralcev v francoščini, medtem ko jih v naši anketi nismo zaznali.

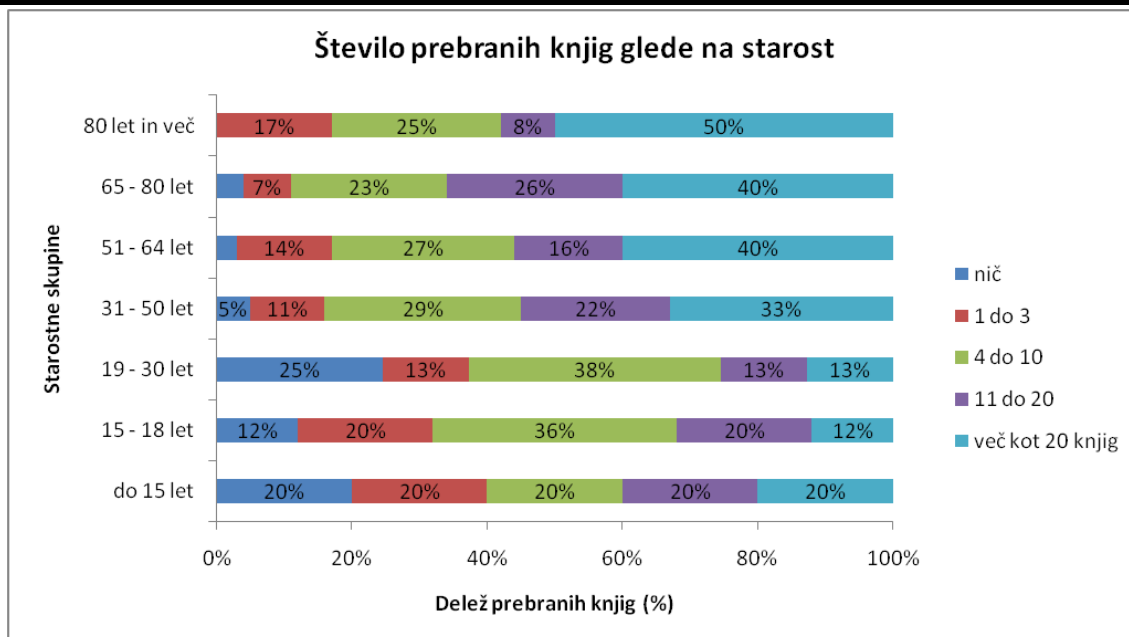
Na podlagi vseh štirih analiz lahko trdimo, da uporabniki Osrednje knjižnice Celje dosegajo boljšo bralno pismenost kot povprečni slovenski bralci - ugotovili smo, da ima Osrednja knjižnica Celje višji delež rednih in vsakodnevnih bralcev. Prav tako smo ugotovili, da so uporabniki knjižnice na letni ravni prebrali več knjig, kaže pa se tudi večja raznolikost pri izbiri jezikov branja knjig. Zato smo to hipotezo **potrdili**.

Četrto hipotezo, da se bralne navade uporabnikov knjižnice spreminjajo glede na starostno skupino, pri čemer mlajši uporabniki preberejo več digitalnih vsebin kot starejši, bomo preverjali z analizo pogostosti branja, številom prebranih knjig, vrstah nosilcev in jezikov glede na starostno strukturo.

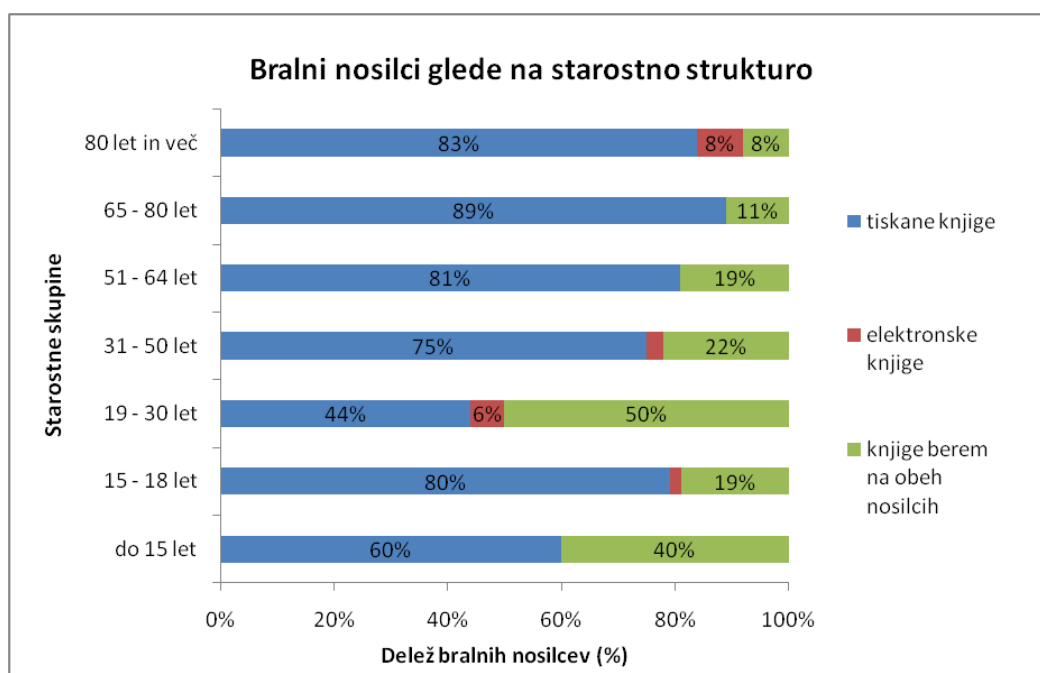
Slika 15: Primerjava pogostosti branja v starostnih obdobjih

Slika 15 prikazuje, da starejši uporabniki berejo pogosteje kot mlajše generacije, pri čemer kar 67 % oseb, starih 80 let in več, bere vsak dan – največ med vsemi starostnimi skupinami. Pogostost branja se z nižanjem starosti postopoma zmanjšuje; v starostni skupini 31–50 let vsakodnevno bere le 33 %, med uporabniki, starimi med 19 in 30 let, le 19 %, odstotek manj pa v mlajši generaciji, vendar te izkazujejo večjo raznolikost bralnih navad, saj je med njimi več takih, ki berejo občasno ali sploh ne. Razlike lahko pripišemo različnim življenjskim okoliščinam in kulturnim dejavnikom – starejši imajo običajno več prostega časa in ustaljene bralne navade.

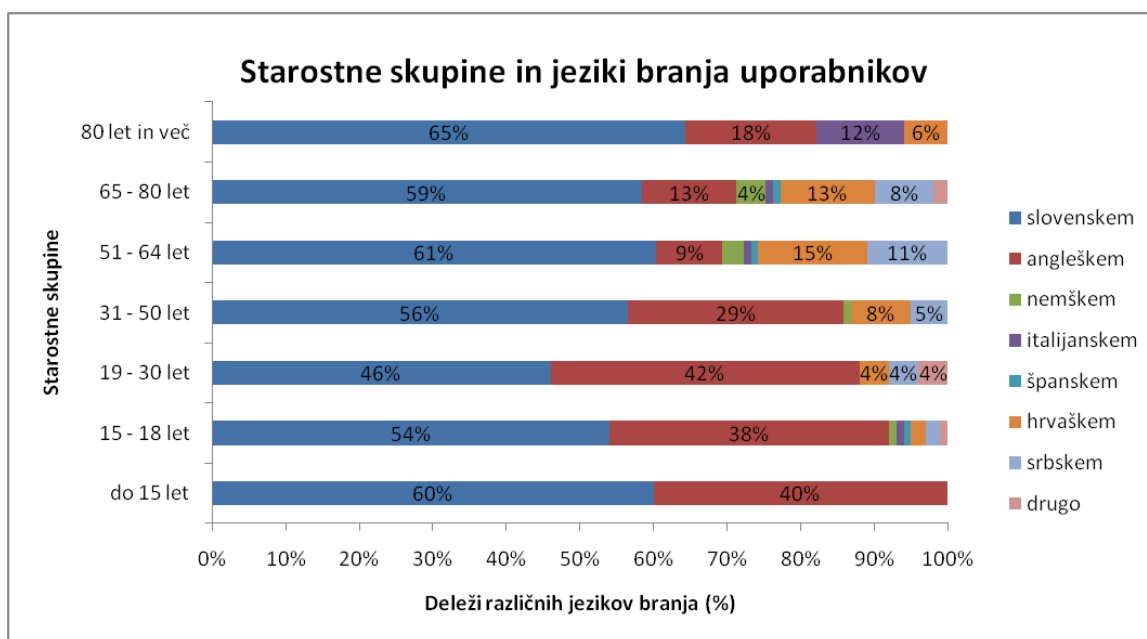
Slika 16: Primerjava prebranih knjig po starostnih obdobjih

Analiza podatkov o številu prebranih knjig v letu 2024 glede na starostno strukturo potrjuje trend, da starejše osebe berejo več kot mlajši. V skupini 80 let in več je kar 50 % vprašanih prebralo več kot 20 knjig, nato pa se odstotek takih bralcev drastično zmanjšuje. Pri mlajših generacijah se pojavlja večja raznolikost pri količini prebranih knjig, v povprečju so uporabniki prebrali 4 do 10 knjig, veliko pa je takih, ki knjig sploh niso brali.

Slika 17: Izbira bralnih nosilcev v različnih starostnih obdobjih

Izbira bralnih nosilcev v različnih starostnih obdobjih jasno kaže, da tiskane knjige ostajajo prevladujoča oblika branja v vseh starostnih skupinah, pri čemer je njihova uporaba najvišja med starejšimi, saj v starostni skupini 80 let in več skoraj vsi berejo izključno tiskane knjige. Le manjši delež uporablja elektronske knjige ali obe obliki hkrati. Z generacijo uporabnikov, ki so v srednjih letih, se začne pojavljati trend večanja deleža tistih, ki knjige berejo tudi v elektronski obliki. Zanimiv je tudi podatek, da kar 80 % mladih, starih med 15 in 18 let, bere knjige v tiskani obliki, kar je verjetno povezano s šolskimi obveznostmi in izposojjo domačih branj.

Slika 18: Jeziki branja po starostnih obdobjih

Analiza starostnih skupin in jezikov, v katerih berejo naši uporabniki, je pokazala, da slovenščina prevladuje v vseh starostnih skupinah, najizraziteje pri osebah, starejših od 80 let. Kot drugi najpogostejši jezik se je pričakovano izkazala angleščina, ki je najbolj priljubljena med mlajšimi in srednjo generacijo, zlasti v starostni skupini od 19 do 30 let (skoraj na isti ravni kot slovenščina). Pri starejših uporabnikih smo zaznali opazen porast branja v drugih jezikih, predvsem v hrvaščini in srbsčini, medtem ko je v starostni skupini 80 let in več opažena tudi nemščina (8 %), ter zanimivo, angleščina (18%).

Izsledki vseh štirih primerjav potrjujejo hipotezo, da se bralne navade uporabnikov knjižnice spreminjajo glede na starost. Starejši uporabniki preberejo več knjig na leto in pogosteje ter v

večjih količinah, medtem ko mlajše generacije preberejo manj knjig in redkeje, vendar so bolj odprti za kombinacijo tiskanih in elektronskih virov. Zato smo našo hipotezo **potrdili**.

Naša peta hipoteza je predvidevala, da priporočilni sezname knjig in razstavljene knjige na oddelkih knjižnice povečujejo motivacijo in interes za branje med uporabniki Osrednje knjižnice Celje. Rezultati raziskave so pokazali, da 39 % anketirancev (150 oseb) pregleda razstavljene knjige na oddelkih knjižnice, priporočil z bralnimi seznamami pa se poslužuje le 14 % uporabnikov knjižnice (52 oseb). Iz tega lahko sklepamo, da izpostavitve knjig pomembneje vpliva na bralce kot priporočilni sezname, saj knjige, ki so razstavljene na mizah, bralcem omogočajo spontano brskanje (ki je lažje kot iskanje po policah) in odkrivanje novih naslovov in avtorjev, kar veča motivacijo za branje. Nizek odstotek uporabe bralnih seznamov pa nakazuje, da takšne priporočilne strategije morda ne dosegajo vseh uporabnikov, ali pa ti v večji meri zaupajo lastni izbiri in naključnim knjižnim odkritjem. Na podlagi rezultatov bi bilo smiselno razmisliti glede promocije bralnih seznamov ter jih povezati s celoletnimi tematskimi razstavami po oddelkih knjižnice. Na podlagi rezultatov ankete lahko hipotezo **delno zavržemo**.

Raziskava potrjuje, da Osrednja knjižnica Celje izvaja številne prireditve in dejavnosti, usmerjene v širjenje in dvig bralne pismenosti, ki so dobro sprejete med njenimi uporabniki. Programi, kot so bralno-pogovorne urice, bralni klubi, tematske razstave, pravljичne ure in drugi programi, imajo dober učinek na dvig bralne pismenosti, kar so potrdili tudi rezultati ankete, kjer so uporabniki izrazili zadovoljstva s knjižničnimi dejavnostmi. Kljub temu pa so rezultati v raziskavi pokazali tudi, da obstaja še vedno velik prostor za uvajanje novih dejavnosti in za posodobitev obstoječih programov. Knjižnica bi zato morala razmisliti o dodatnih pristopih, ki bi privabili širši krog uporabnikov, predvsem tistih, ki trenutno niso ali ne želijo biti vključeni v knjižnične dejavnosti. Privabiti je potrebno tudi tiste, ki knjižnice ne obiskujejo redno, saj bi širša vključenost uporabnikov prispevala k večji angažiranosti v branju in splošnem dvigu bralne pismenosti v lokalni skupnosti.

Rezultati ankete so pokazali tudi, da imajo uporabniki, ki so sodelovali v raziskavi, visoko raven bralne pismenosti, vendar se seveda takoj pojavi resno vprašanje, ali bi bili ti rezultati enaki, če bi raziskavo razširili tudi na tiste, ki niso uporabniki knjižnice. Za oblikovanje dolgoročne strategije za dvig bralne pismenosti v Osrednji knjižnici Celje bi tako bilo zaželeno, da se podobna raziskava izvede na območju vseh občin, za katere knjižnično

dejavnost izvaja Osrednja knjižnica Celje. Širša raziskava bi omogočila razvoj ciljno usmerjenih programov, ki bi še bolj spodbujali branje in vključevanje širše populacije. Na podlagi teh ugotovitev bi lahko Osrednja knjižnica Celje skupaj z lokalno skupnostjo razvila strategijo, ki bi učinkoviteje reševala potrebe vseh uporabnikov in tako prispevala k večji bralni pismenosti na ožjem in širšem območju v celjski regiji.

Na podlagi izvedene raziskave smo pridobili podatke, ki omogočajo oblikovanje delovnih skupin za razvoj novih bibliopedagoških dejavnosti ter posodobitev obstoječih programov. Rezultati jasno kažejo na potrebo po prilagoditvah v določenih segmentih, zlasti pri dejavnostih, namenjenih ranljivim uporabnikom, mladim in mladostnikom ter tistim uporabnikom, ki niso redni bralci. Ugotovitve bodo služile kot izhodišče za izboljšanje obstoječih praks in oblikovanje ciljno usmerjenih aktivnosti, ki bodo bolje odgovarjale potrebam različnih skupin uporabnikov ter nadaljnjem načrtovanju knjižničnega prostora in ponudbe. S tem bomo okrepili prizadevanja za spodbujanje bralne pismenosti, izboljšali dostop do kakovostnih virov ter spodbujali večjo vključenost in aktivno sodelovanje vseh uporabnikov knjižnice.

6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

Čatorič, D. (2019). *Vloga splošne knjižnice pri razvoju predbralne pismenosti predšolskih otrok: primer bralne značke Malček Bralček v Knjižnici Vojnik* [Pisna naloga za bibliotekarski izpit]. Osrednja knjižnica Celje.

<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-SJOXBL5S>

Gerčar, J., Kovač, M., Blatnik, A. in Rugelj, S. (2024). *Knjiga in bralci VII*. UMco.

Germadnik, J. (1996). Med včeraj, danes, jutri. V B. Goropevšek (ur.), *Mesto v svetu, svet v malem* (str. 7–25). Osrednja knjižnica Celje.

Goropevšek, B. (1996). Čez križe in težave do abrahama: oris razvoja knjižničarstva v Celju po letu 1945. V B. Goropevšek (ur.), *Mesto v svetu, svet v malem* (str. 51–75). Osrednja knjižnica Celje.

Gujtman, M. (2014). Vloga splošne knjižnice v razvoju bralne pismenosti. V M. Miklavčič in A. Barle Lakota (ur.). *Za dvig bralne pismenosti: zbornik prispevkov strokovnega tematskega razgovora na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport* (str. 59–62). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport; Zavod RS za šolstvo.

Zule, F., Vloga splošne knjižnice pri spodbujanju in promociji bralne pismenosti: primer Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- Kong, L. (2011). *Failing to read well: the role of public libraries in adult literacy, immigrant community building, and free access to learning* [Predstavitev prispevka]. Adult Education Research Conference, Toronto.
- Mestna občina Celje. (2017). Prejemniki priznanj Mestne občine Celje. *Mestni časopis*, (4). 2–3
- Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti 2019–2030 za obdobje 2019–2030. (2023). Ministrstvo Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Novljan, S. (2008). Izključeni iz zagat bralne kulture. *Knjižnica*, 52(4), 113–123.
- Novljan, S. (2011). Vloga splošne knjižnice pri razvoju bralne pismenosti: ko je izbira ovira v napredovanju. V F. Nollmal (ur.), *Konferenca bralne pismenosti v Sloveniji in Evropi* (str. 181–194). Zavod Republike za šolstvo.
- Osrednja knjižnica Celje (b. d.). *Zgodovina knjižnice*. <https://www.knjiznica-celje.si/o-nas/o-knjiznici/zgodovina-knjiznice>
- Osrednja knjižnica Celje. (2020). *Strateški načrt Osrednje knjižnice Celje 2021–2025*.
- Osrednja knjižnica Celje. (2025). *Programsko poročilo za leto 2024*.
- Pew Research Center. (11. 12. 2013). *How Americans value public libraries in their communities*. Paw Research Center. <https://www.pewresearch.org/internet/2013/12/11/libraries-in-communities/>
- Pečjak, S. (2010). *Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi*. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani
- Pismen.si. (2019). *Bralna pismenost v številkah*. <https://pismen.si/bralna-pismenost-v-stevilkah/>
- Pur, S. (30. 1. 2023). *Deset let biblioterapevtske dejavnosti v Osrednji knjižnici Celje*. Knjižničarske novice. <https://knjiznicarske-novice.si/deset-let-biblioterapevtske-dejavnosti-v-osrednji-knjiznici-celje/>
- Pur, S. (15. 1. 2025). *Uspešnost biblioterapevtskega programa bralno pogovorne urice v Osrednji knjižnici Celje*. Knjižničarske novice. <https://knjiznicarske-novice.si/uspesnost-biblioterapevtskega-programa-bralno-pogovorne-urice-v-osrednji-knjiznici-celje/>
- Schüller-Zwierlein, A., Mangen, A., Kovač, M. in van der Weel, A. (2024). Ljubljanski manifest o pomenu branja na višji ravni. *Knjižnica*, 68(1), 75–77.
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028)*. (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zule, F., Vloga splošne knjižnice pri spodbujanju in promociji bralne pismenosti: primer Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Vilar, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, Št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK, 92/2015.

PRILOGE

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani,

v okviru posebnega dela bibliotekarskega izpita, ki je pogoj za opravljanje strokovnega knjižničarskega dela v knjižnici, opravljam strokovno raziskavo o bralni pismenosti in bralnih navadah med uporabniki Osrednje knjižnice Celje. Vljudo Vas prosim, da si vzamete nekaj minut in izpolnite anketni vprašalnik. Podani odgovori bodo knjižnici služili tudi k boljšemu razumevanju potreb uporabnikov ter izboljšanju programov za spodbujanje bralne pismenosti in branja.

Za vaše sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem!

Filip Zule

1. Ali ste član Osrednje knjižnice Celje?

- a) da
- b) ne

2. Kako pogosto obiščete Osrednjo knjižnico Celje?

- a) vsak teden
- b) dvakrat na mesec
- c) enkrat na mesec
- d) enkrat na tri mesece
- e) nekajkrat na leto
- f) nikoli

3. Kaj razumete pod pojmom bralna pismenost?

4. Kako bi ocenili svojo bralno pismenost?

- a) zelo slaba – imam velike težave z razumevanjem in interpretacijo prebranih besedil
- b) slaba – sem pogosto zmeden/a pri branju in razumem le del besedila
- c) srednja – z lahkoto berem besedila, vendar imam včasih težave pri globljem razumevanju prebranega
- d) dobra – zlahka razumem in interpretiram večino prebranih osnovnih besedil, včasih se osredotočim na podrobnost
- e) zelo dobra – odlično razumem, analiziram in interpretiram besedila, razumem težje besedne zveze, težja in analitična besedila, zlahka prepoznam različne plasti pomena

5. Kako pogosto berete knjige?

- a) ne berem knjig
- b) vsak dan
- c) nekajkrat na teden
- d) nekajkrat na mesec
- e) redkeje

6. Kakšne težave pri branju po navadi doživljate?

- a) slabo razumevanje vsebin
- b) težave s koncentracijo
- c) šibek besedni zaklad
- d) zdravstvene težave (težave z vidom ...)
- e) nisem motiviran za branje
- f) nerazumevanje tujih oziroma strokovnih besed
- g) slab prevod knjige
- h) pri branju nimam težav
- i) drugo:

7. Koliko fizičnih in/ali elektronskih knjig ste prebrali v letu 2024?

- a) nič
- b) 1 – 3
- c) 4 – 10
- d) 11 - 20
- e) več kot 20 knjig

8. Kakšno gradivo najpogosteje berete? (*možni so največ trije odgovori*)

- a) romani (splošni, ljubezenski, zgodovinski ...)
- b) biografije in spomini
- c) poezija in dramatika
- d) znanstvena fantastika in fantazija
- e) stripi, risoromani
- f) otroška in mladinska literatura
- g) esejistika
- h) strokovna in poljudnoznanstvena literatura
- i) časopisi, revije

9. Berete tiskane ali elektronske knjige?

- a) tiskane knjige
- b) elektronske knjige
- c) knjige berem na obeh nosilcih

V kolikor ste na zgornje vprašanje odgovorili na b) ali c) nas zanima tudi:

Na katerih nosilcih najpogosteje berete elektronske knjige?

- a) bralnik
- b) tablica
- c) mobilni telefon
- d) prenosni in/ali namizni računalnik

10. Ali uporabljate tudi Audiobook – zvočne knjige?

- a) da
- b) ne
- c) zvočne knjige poslušam občasno

V kolikor ste na zgornje vprašanje odgovorili na b) ali c) nas zanima tudi:

Koliko zvočnih knjig ste poslušali v letu 2024? _____

11. V katerem jeziku največkrat prebirate literaturo?

- a) slovenskem
- b) angleškem
- c) nemškem
- d) francoskem
- e) italijanskem
- f) španskem
- g) hrvaškem
- h) srbskem
- i) drugo: _____

12. Na kakšen način si najpogosteje izbirate gradivo?

- a) priporočilo knjižničarja
- b) priporočilo družinskega člana, prijatelja, sodelavca
- c) recenzija knjige v časopisih, revijah
- d) priporočilo z bralnih seznamov v knjižnici
- e) pregledam razstavljene knjige na oddelkih knjižnice
- f) preko seznama novosti, objavljenih na spletni strani;
- g) preko portala Dobre knjige oziroma drugih portalov za promocijo beletristike/leposlovja
- h) priporočilo na družbenih omrežjih
- i) privlačna naslovnica

13. Kaj bi vas spodbudilo k pogostejšemu branju knjig?

- a) več priporočil knjižničarjev
- b) več razstavljenih knjig na oddelkih knjižnice
- c) več letakov z bralnimi priporočili
- d) več literarnih dogodkov in srečanj z avtorji
- e) več knjižnih predlogov na družbenih omrežjih

- f) več interaktivnih programov za bralne skupnosti, kot so izzivi ali bralne akcije
- g) prijaznejše in udobnejše bralno okolje v knjižnici
- h) razširitev ponudb knjig v knjižnici
- i) poseben razdelek s priporočili na spletni strani knjižnice
- j) več knjig v tujih jezikih
- k) več časopisov in revij v tujih jezikih
- l) drugo:

14. Ali si samostojno izposojate in vračate gradivo na knjigomatih?

- a) da
- b) ne
- c) včasih rabim pomoč knjižničarja pri izposojevalnem pultu

15. Ali prevzimate svoje rezervirano gradivo v paketomatu?

- a) da
- b) ne, prevzemam izključno pri izposojevalnem pultu
- c) občasno

16. Koliko tiskanih knjig imate na domačih policah?

- a) doma nimam knjig
- b) manj kot 20
- c) 20 – 50
- d) 51 – 100
- e) 101 – 200
- f) več kot 200

17. Koliko knjig ste kupili v letu 2024? _____

18. Katerih dogodkov knjižnice se udeležujete v povezavi z bralno pismenostjo?

- a) bralno-pogovornih uri
- b) bralnega kluba
- c) angleškega bralnega kluba
- d) pravljичnih uric na otroškem oddelku
- e) predstavitve knjig
- f) pogovori z pisatelji, ilustratorji
- g) ne udeležujem se dogodkov v povezavi z bralno pismenostjo

19. Menite, da bi morale biti tovrstnih dogodkov več?

- a) da
- b) ne

20. Ali sodelujete v bralni znački za odrasle *Z branjem do zvezd*?

- a) da
- b) ne

21. V kolikor bi knjižnica uvedla nove dejavnosti za bralce, za katere bi bili najbolj zainteresirani?

- a) tihi bralni klub
- b) bralni klub lahkega branja
- c) tematski bralni klub (določeni žanri, teme ali avtorji)
- d) bralni klub strokovne literature
- e) bralni klub za tuje državljane
- f) pogovorni dogodki z znanimi osebnostmi
- g) tečaji o iskanju gradiva
- h) tečaji o uporabi e-bralnikov
- i) filmski in glasbeni večeri
- j) drugo:

22. V Osrednji knjižnici Celje bi morala/o biti ...

- a) več bralnih kotičkov
- b) več prostora za tiho učenje
- c) več knjigomatov za samostojno izposojanje in vračilo gradiva
- d) več paketomatov za prevzem rezerviranega gradiva
- e) prostor namenjen branju
- f) prostor za poslušanje glasbe
- g) prostor namenjen ustvarjanju s priročno opremo (šivalni stroj, 3D printer ...)
- h) izposoja semen (tj. knjižnica semen)
- i) izposoja predmetov za vsakdanjo rabo (tj. knjižnica reči)
- j) aparat za pripravo toplih napitkov
- k) aparat za nakup prigrizkov in sendvičev
- l) aparat za nakup sadja in zdravih prigrizkov
- m) drugo:

Prosimo, da odgovorite še na nekaj demografskih podatkov.

23. Spol?

- a) moški
- b) ženski
- c) Ne želim odgovoriti

24. Kakšna je vaša starost?

- a) do 15 let
- b) 15 – 18 let
- c) 19 – 30 let
- d) 31 – 50 let
- e) 51 – 64 let
- f) 65 – 80 let
- g) 80 let in več

25. Kakšna je vaša zaključena izobrazba?

- a) nedokončana osnovna šola
- b) osnovna izobrazba (osnovna šola)
- c) srednja strokovna izobrazba
- d) srednja poklicna izobrazba
- e) srednja splošna izobrazba
- f) višja izobrazba (višja strokovna; višje šolska; višješolska specialistična)
- g) dodiplomska izobrazba (visoka strokovna; univerzitetna)
- h) podiplomska izobrazba (specializacija; magisterij; doktorat)